

Značaj socijalne infrastrukture za razvoj hrvatskog gospodarstva

Mijić, Tamara

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:665961>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-16**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

TAMARA MIJIĆ

**ZNAČAJ SOCIJALNE INFRASTRUKTURE ZA
RAZVOJ HRVATSKOG GOSPODARSTVA**

Završni rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

TAMARA MIJIĆ

**ZNAČAJ SOCIJALNE INFRASTRUKTURE ZA
RAZVOJ HRVATSKOG GOSPODARSTVA**

Završni rad

JMBAG: 0303065207, redovita studentica
Studijski smjer: Financijski management

Predmet: Gospodarstvo Hrvatske
Znanstveno područje: Društvene znanosti
Znanstveno polje: Ekonomija
Znanstvena grana: Opća ekonomija

Mentorica: izv.prof.dr.sc. Kristina Afrić Rakitovac

Pula, rujan 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Tamara Mijić, kandidatkinja za prvostupnika poslovne ekonomije, smjera financijski management ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Tamara Mijić

U Puli, 17.rujna, 2019.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Tamara Mijić dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Značaj socijalne infrastrukture za razvoj hrvatskog gospodarstva“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 17.rujna 2019.

Potpis

Tamara Mijić

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. TEMELJNA OBILJEŽJA SOCIJALNE INFRASTRUKTURE	3
3. OBRAZOVANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ	5
3.1. Važnost i odrednice obrazovanja	5
3.2. Međuzavisnost obrazovanja i gospodarskog razvoja	7
3.3. Struktura obrazovnog sustava.....	8
3.3.1. <i>Predškolski odgoj i obrazovanje</i>	10
3.3.2. <i>Obvezno osnovno obrazovanje</i>	11
3.3.3. <i>Srednjoškolsko obrazovanje</i>	12
3.3.3. <i>Visokoškolsko obrazovanje</i>	13
3.4. Financiranje obrazovanja	15
3.5. Centralizacija / decentralizacija u obrazovanju.....	18
4. ZDRAVSTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ	20
4.1. Važnost i odrednice zdravstvene djelatnosti i zdravlja za gospodarski razvoj	21
4.2. Temeljna obilježja hrvatskog zdravstvenog sustava.....	22
4.3. Financiranje zdravstvenog sustava	25
4.4. Izazovi zdravstvenog sustava.....	28
5. ZNANOST I GOSPODARSKI RAZVOJ	30
5.1. Ulaganje u znanost, istraživanje i razvoj u Republici Hrvatskoj	30
6. JAVNA UPRAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ	34
6.1. Temeljna obilježja učinkovite javne uprave	34
6.2. Ustroj javne uprave	36
7. ZAKLJUČAK	40
LITERATURA	43
POPIS GRAFOVA	46

POPIS SLIKA.....	47
POPIS TABLICA.....	48
SAŽETAK.....	49
SUMMARY	50

1. UVOD

Socijalna infrastruktura ima sve veće značenje za cjelokupan razvoj. Djelatnosti koja obuhvaća znatno se razlikuju od gospodarskih djelatnosti s obzirom na svrhu, izvore financiranja i mjerenje učinaka. „Značaj socijalne infrastrukture za razvoj hrvatskog gospodarstva“ tema je ovoga rada te se žele predstaviti temeljne veze socijalne infrastrukture i razvoja hrvatskog gospodarstva. Pozornost je usmjerena na obrazovanje, zdravstvo, znanost i javnu upravu. Svaka od navedenih stavki izdvaja se po sadržaju i funkcijama te presudno utječe na kvalitetu nacionalnog gospodarstva.

Cilj rada je istražiti značaj socijalne infrastrukture za gospodarski razvoj u Hrvatskoj.

Rad je pored Uvoda i Zaključka koncipiran kroz pet poglavlja.

U drugom poglavlju su definirana temeljna obilježja socijalne infrastrukture.

Treće poglavlje predstavlja važnost i odrednice obrazovanja te međuzavisnost obrazovanja i gospodarskog razvoja. Prikazana je struktura obrazovanja u Hrvatskoj, financiranje i centralizacija/decentralizacija u obrazovanju.

Četvrto poglavlje usmjereno je na zdravstvo koje prikazuje važnost i odrednice zdravstvene djelatnosti i zdravlja za gospodarski razvoj. Navedena su temeljna obilježja hrvatskog zdravstvenog sustava, financiranje i izazovi zdravstvenog sustava u Hrvatskoj.

Peto poglavlje govori o znanosti i gospodarskom razvoju i ulaganju u znanost, istraživanje i razvoj u Republici Hrvatskoj.

Šesto poglavlje bavi se tematikom javne uprave u Republici Hrvatskoj u kojem su prikazana temeljna obilježja učinkovite javne uprave te ustroj javne uprave.

Za potrebu izrade završnog rada korištene su slijedeće metode: statistička metoda obrade podataka, metoda analize i sinteze prikupljenih informacija, komparacijska metoda za usporedbu informacija, metode indukcije, dedukcije te metoda deskripcije. Temeljni izvori podataka za korištenje ovog završnog rada su službene stranice Državnog zavoda za statistiku, Ministarstva znanosti i obrazovanja, Eurostata, Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje, Ministarstva uprave, OECD-a, stručna literatura te druge publikacije koje su vezane za promatranu tematiku.

2. TEMELJNA OBILJEŽJA SOCIJALNE INFRASTRUKTURE

Djelatnosti, koje u pravilu nemaju obilježja gospodarskih djelatnosti, značajne su u pogledu sveukupnog razvoja svake zemlje. Upravo se takve djelatnosti razlikuju od gospodarskih grana, prvenstveno po donošenju odluka, a zatim i svih ostalih posebnosti koje nose. Infrastrukturne djelatnosti nazivamo onim djelatnostima u kojima je stupanj državne intervencije znatno drugačije prisutan kao i mehanizam tržišta. Infrastrukturne djelatnosti predstavljaju pretpostavku skladnog gospodarskog i socijalnog razvitka zemlje. Socijalna ili neprivredna infrastruktura, uz gospodarsku, ima sve veći značaj za sveukupan razvoj. Obuhvaća niz djelatnosti, koje se razlikuju od gospodarskih djelatnosti, sadržana nizom karakteristika. Po sadržaju i funkcijama izdvajaju se slijedeće djelatnosti: obrazovanje, zdravstvo, znanost, kultura, očuvanje javnog reda i poretka. Socijalna infrastruktura nastoji riješiti pitanje kvalitetnog zadovoljavanja temeljnih ljudskih potreba, naprimjer za obrazovanjem ili zdravljem.

Univerzalnost socijalne infrastrukture očituje se u nekoliko smjerova:

- efekti usluga socijalne infrastrukture u pravilu se ne mogu internalizirati na razini pojedinog korisnika
- za funkcioniranje sustava socijalne infrastrukture zainteresirani su gotovo svi stanovnici pojedine zemlje
- dostupnost uslugama socijalne infrastrukture većini stanovnika trajni je cilj nositelja ekonomske politike.¹

Komplementarnim djelovanjem tih djelatnosti postiže se optimalni socijalni i ekonomski razvoj. Iz te činjenice proizlazi komplementarnost pojedinih segmenata socijalne infrastrukture. Na socijalnu infrastrukturu može se gledati kao na svojevrsnu pripremu rada materijalnoj proizvodnji. Želi li se unaprijediti ili očuvati zdravlje stanovništva ili podići obrazovna razina stanovništva, za to će poslužiti funkcija zdravstvene zaštite ili obrazovne djelatnosti. Naprimjer, očuvanjem zdravlja stanovništva produljuje se život te smanjuje stopa apsenitizma, dok se podizanjem obrazovne razine stanovništva podiže i globalna produktivnost rada.

¹ Čavrak, V. et al. (2011.), *Gospodarstvo hrvatske*, Politička kultura, Zagreb, str. 227.

Rječnikom metode input – output analize, zdravstvo, obrazovanje, znanost i drugi segmenti socijalne infrastrukture sudjeluju u stvaranju bruto domaćeg proizvoda. Logično je očekivati da primjereno svome udjelu u stvaranju BDP-a, sudjeluju i u raspodjeli vrijednosti toga makroekonomskog agregata. Problemi razvoja zdravstva, obrazovanja, znanosti, kulture očituju se upravo u nemogućnosti pronalaženja optimalnog modela njihova financiranja.² Često dolazi do situacije u kojoj je potrebna državna intervencija, a razlog tomu je što tržište ne može osigurati optimalnu raspodjelu sredstava na mikro- i makroekonomskoj razini. Kada nastupi državna intervencija, odnosno djelovanje socijalne infrastrukture, to znači da tržište ne ispunjava učinkovito svoju ulogu. Tada ono ne može biti odgovarajući alokator financijskih sredstava. Način na koji se troše usluge socijalne infrastrukture ne odvija se individualno, već zajednički te se potrošač pojedinih usluga često nalazi u situaciji u kojoj ne može realno procijeniti vrijednost tih usluga. Obrazovanje i zdravstvo, kao nositelji monopolskog položaja proizvođača usluga, često stvaraju tržišnu neučinkovitost alokatora financijskih sredstava.

Cjenovni signali, primjerice proizvođača zdravstvenih usluga, nisu uvijek pouzdani: kupci zdravstvenih usluga spremni su platiti cijenu koja ne odražava ukupne troškove i koristi proizvodnje tih usluga.³ Simultano djelovanje naslijeđenih karakteristika proteklog razdoblja, promjene gospodarskog i socijalnog sustava zemlje samo su neki od uzroka stanja u Hrvatskoj u pogledu razvoja socijalne infrastrukture. Više od deset godina nastoji se konsolidirati gospodarstvo i javni sektor, ali problemi nisu ni približno riješeni. Započet je niz reformi koji se prije svega odnosi na reformu sustava socijalnog i zdravstvenog osiguranja, a zatim i na reformu javne uprave za koju je poznato kako zauzima prevelik udio u bruto domaćem proizvodu.

Procesi promjena u sustavu socijalne skrbi, zdravstva, obrazovanja trebaju biti kombinirani s većom internom učinkovitošću spomenutih sustava uz nužnu državnu intervenciju prema dohodovno slabijim pojedincima.⁴ Uvjeti stabilnog gospodarskog rasta, veće zaposlenosti rada i kapitala neće biti ostvareni još neko vrijeme.

² Družić, I. et al. (2003.), *Hrvatski gospodarski razvoj*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Politička kultura, Zagreb, str. 394.

³ Čavrak, V. et al. (2011.), *Gospodarstvo hrvatske*, Politička kultura, Zagreb, str. 228.

⁴ Družić, I. et al. (2003.), op.cit., str.395.

3. OBRAZOVANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Za svako gospodarstvo, obrazovanje je razvojno jedna od najtransparentnijih djelatnosti. Znanje nam pomaže u razvoju svih oblika ljudskih djelatnosti, dok se obrazovanje smatra proizvođačem znanja. Pokazatelji obrazovne strukture odraslog stanovništva znatno su se poboljšali unazad nekoliko godina. U današnjem vremenu povećan je broj polaznika obrazovanog sustava. Sve se više učenika odlučuje za nastavak školovanja nakon srednje škole ponajviše na fakultetima i akademijama, a dolazi i do sve većeg broja polaznika poslijediplomskih i doktorskih studija. Sve to pridonosi društvenim promjenama i gospodarskom razvoju.

3.1. Važnost i odrednice obrazovanja

Početni oblik obrazovanja je pismenost, odnosno sposobnost čitanja i pisanja. Stopa nepismenosti za ukupno stanovništvo, koja je 1953. iznosila 16,3%, smanjena je 2011. na 0,8%, broj nepismenih žena bio je za 3,8 puta veći od broja nepismenih muškaraca, a od ukupnog broja nepismenih osoba starih 10 i više godina, 65% je otpadalo na nepismene žene starije od šezdeset godina.⁵

Prilikom uvođenja obaveznog osmogodišnjeg obrazovanja, problem nepismenosti je skoro pa iskorijenjen. Nepismenost se može povezati sa starošću populacije, a vrijeme koje dolazi traži funkcionalnu pismenost.

Od zaposlenih će se očekivati poznavanje stranih jezika, posjedovanje informatičke pismenosti, odnosno sve sposobnosti koje vrijeme zahtijeva. Zbog sve veće primjene računala na radnom mjestu, informatička pismenost (sposobnost korištenja računala i računalnih programa) postala je nužna za većinu zanimanja. Od ukupnog broja stanovnika starijih od 10 godina, 57,4% zna se služiti internetom, 53,1% elektroničkom poštom, 52,1% obradom teksta i 45,2% tabličnim izračunima.⁶

⁵ DZS (2016.): *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema obrazovnim obilježjima*, Zagreb, str 11. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1582.pdf (22.06.2019.)

⁶ Ibidem, str 12. (22.06.2019.)

Danas se rijetki neće složiti s činjenicom da je obrazovanje važno za osobni napredak pojedinca, uspjeh tvrtke ili pak rast nacionalnog gospodarstva. Upravo iz tog razloga, izdavanje za obrazovanje se povećava u svim zemljama, kao i broj upisanih studenata u tercijarnom sektoru. Stopa rasta realnog dohotka po stanovniku visoko je korelirana sa stupnjem obrazovanosti radne snage. U obrazovanje treba ulagati ako se želi postići dugoročno održavanje društveno-gospodarskog razvoja. Također, obrazovani pojedinci duže ostaju u svijetu rada. One zemlje koje posjeduju višu razinu ljudskog kapitala, brže će se i snažnije razviti te napredovati.

Pojedina istraživanja, poput World Economic Forum (The Global Competitive Report, Geneva, 1997.) i Portera (The Competitive Advantage of Nations, London: Macmillan, 1990.), navode da na konkurentnost gospodarstva i porast BDP-a pozitivno utječe povećanje udjela osoba starijih od 25 godina koji su završili srednje, više i visoko obrazovanje te veći indeks vladavine zakona (uključujući kvalitetu državne uprave, političku korupciju, vjerojatnost da država neće poštovati ugovore, rizik državne eksproprijacije i općenito vladavina prava).⁷

Utjecaj obrazovanja očituje se i u raznim drugim povoljnim pojavama poput očuvanja mira, održavanja mira i slobode, suradnje i svih ostalih pozitivnih pojava koje pogoduju socioekonomskom razvoju neke zemlje. S druge strane, politička stabilnost osigurana je višom obrazovnom razinom. Prihvaćanje demokratski tolerantnog političkog ponašanja bitan je preduvjet za društveno-ekonomski razvoj.

Obrazovni sadržaj uključuje niz aktivnosti kojima je cilj poboljšanje kvalitete ljudskog čimbenika: odgoj, izobrazba, školovanje, učenje, cjeloživotno obrazovanje, obrazovni trening i sl.⁸

Drugi aspekt promišljanja obrazovne djelatnosti odnosi se na niz područja koja su predmet istraživanja ekonomista: mjerenje obrazovnog outputa, organizacija obrazovne djelatnosti, sustav financiranja, pokazatelji nacionalnog obrazovnog sustava, obrazovni profil nezaposlenih i sl.⁹ Žele li se postići određene ekonomske, političke ili kulturne promjene, učenje je nužno.

⁷ HGK (2011.), *Hrvatska društvo i država blagostanja*, Hrvatska gospodarska komora, Zagreb, str. 51.

⁸ Obadić, A. i J. Tica (2016.), *Gospodarstvo hrvatske*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 435.

⁹ loc.cit.

Ljudski kapital ima posebnu važnost za cjelokupni gospodarski razvoj, dok s druge strane, kvaliteta obrazovnog sustava jedan je od temelja razvoja konkurentnosti ljudskih resursa. Prioritet svake zemlje trebao bi biti podizanje općeg stupnja obrazovanja, pogotovo za one zemlje koje teže ostvarenju viših životnih standarda, a sve to proizlazi iz činjenice da obrazovanje pridonosi produktivnosti.

Dodatna godina obrazovanja stanovništva pojedincima zemlje omogućuje povećanje proizvodnje po stanovniku za 4 – 7 %.¹⁰

U 21.stoljeću došlo je do sve veće potrebe za visoko obrazovanim radnicima iz razloga što svjetsko gospodarstvo postaje sve kompleksnije i povezanije. Samim time, obrazovane osobe zarađuju više usporedno s onima koji to nisu, prilikom pronalaska novog radnog mjesta nailaze na manje poteškoća, odnosno rizik od nezaposlenosti je manji. Može se donijeti zaključak kako je obrazovanje postalo način za vrednovanje ljudi.

3.2. Međuzavisnost obrazovanja i gospodarskog razvoja

Mjerenje međuzavisnosti obrazovanja i gospodarskog razvoja počelo je 1940-ih kada se za potrebe mjerenja doprinosa pojedinih faktora u procesu gospodarskog rasta utvrđivala poznata Cobb-Douglasova proizvodna funkcija.¹¹ S jedne strane nalazi se bruto domaći proizvod, koji ujedno čini output, a s druge strane se nalaze inputi rada, inputi kapitala, odnosno proizvodni inputi. Djelatnost obrazovanja našla je svoj značajan faktor u cijeloj ovoj priči. Kroz nezaposlenost, broj sati rada zaposlenih te veličinu, moguće je mjeriti gospodarski rast na temelju doprinosa rada i kapitala.

Za ostvarivanje konkurentnosti gospodarstva ističe se važnost konkurentnosti radne snage.¹² Uslijed sve veće globalizacije gospodarstva, značenje obrazovanja, kao i konkurentnost radnika, sve je veće.

¹⁰ HGK (2011.), op.cit., str. 52.

¹¹ Čavrak, V. et al. (2011.), op.cit., str. 229.

¹² Misli se na radnu snagu u širem smislu kao na ljudski resurs, zaposlene i nezaposlene osobe te na neaktivne osobe koje se potencijalno mogu zaposliti

Želi li se postići produktivnost tvrtke, potaknuti proizvodni potencijal ili pak ostvariti dodatni profit, za to nam je nužno osposobljavanje vlastitih radnika, odnosno obrazovanje. Vrijedi ulagati u obrazovanje, s obzirom da pridonosi gospodarskom rastu, dakle država je toga svjesna te potiče i financira tu djelatnost.

Ulaganje u obrazovanje ima društvenu korist povrata. Vjeruje se da su znanje i inovacije određene vrste javnog dobra čija se potrošnja ne ograničava na samo jednog potrošača, a gotovo je nemoguće ili vrlo teško pojedinca i/ili tvrtku isključiti iz potrošnje tog dobra.¹³ Prema WEF-ovom Izvještaju o globalnoj konkurentnosti za 2018. godinu, Hrvatska se nalazi na 37. mjestu kada se gleda prosjek godina koje učenici provedu u sustavu obrazovanja, a to se može istaknuti kao konkurentna prednost Hrvatske.¹⁴

Budući razvoj hrvatskog gospodarstva bit će značajno uvjetovan daljnjim razvojem obrazovne djelatnosti, jačanjem stupnja obrazovanja stanovništva, nižom stopom nezaposlenosti, posebice obrazovnog stanovništva.¹⁵

Država ne bi trebala samo financirati obrazovanje, nego omogućiti informacije o mogućnostima istoga, o koristima te potrebi za obrazovanjem kako bi ostvarila konkurentnost radne snage. 21.stoljeće dovelo je do brzih promjena u znanosti i tehnologiji, globalizacija vrši pritisak na gospodarstvo koje se sve više temelji na znanju.

3.3. Struktura obrazovnog sustava

Postoje četiri temeljne razine od koje je sačinjen obrazovni sustav u Republici Hrvatskoj, a to su: predškolski odgoj i obrazovanje, osnovnoškolsko obrazovanje, srednjoškolsko obrazovanje i visokoškolsko obrazovanje.

Uz to, obrazovanje odraslih i vojno obrazovanje čine sastavni dio obrazovnog sustava.

¹³ HGK (2011.), op.cit., str. 55.

¹⁴ World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2018. Dostupno na: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2018/competitiveness-rankings/#series=GCI4.A.01.04> (12.09.2019.)

¹⁵ Čavrak, V. et al. (2011.), op.cit., str.229.

Tablica 1.: Stanovništvo Hrvatske staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, popis 2011.

		UKUPNO	Muškarci	Žene
Bez škole		62.092	12.664	49.428
1 – 3 razreda osnovne škole		34.786	7.768	27.018
4 – 7 razreda osnovne škole		249.081	76.705	172.376
Osnovna škola		773.489	315.683	457.806
Srednja škola¹⁶		1.911.815	1.038.800	873.811
Visoko obrazovanje	Ukupno	595.233	277.422	317.811
	Stručni studij¹⁷	212.059	99.663	112.396
	Sveučilišni studij¹⁸	371.472	170.833	200.639
	Doktorske znanosti	11.702	6.926	4.776
Nepoznato		5.965	2.568	3.397

Izvor: DZS (2013.): *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema obrazovnim obilježjima*, Zagreb. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/h01_01_32/h01_01_32_R_H.html (22.06.2019.)

U razdoblju između 1953. i 2011. smanjio se udio ženskog stanovništva staroga 15 i više godina sa završenom osnovnom školom ili manjim obrazovanjem s 90,5% na 37,2%, dok se u istom razdoblju povećao njihov udio sa završenim fakultetom, odnosno visokom ili višom školom s 0,4% na 16,7%.¹⁹

¹⁶ Obuhvaćene su sve srednje škole – industrijske i obrtničke strukovne škole, škole za zanimanje, škole za KV i VKV radnike, tehničke i srodne strukovne škole i gimnazije.

¹⁷ Obuhvaćene su sve više škole, I. (VI.) stupnjevi fakulteta te stručni studiji po Bologni

¹⁸ Obuhvaćeni su svi fakulteti, umjetničke akademije, svi sveučilišni studiji po Bologni te magistarski znanstveni, stručni i umjetnički studij.

¹⁹ DZS (2016.): *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema obrazovnim obilježjima*, Zagreb, str 11. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1582.pdf (22.06.2019.)

Udio stanovništva staroga 15 i više godina koje ima više od završene osnovne škole u 2011. u Hrvatskoj iznosio 69,0%, što je vrlo velik napredak u odnosu na 1953. (9,0%). U razdoblju između 1953. i 2011. povećao se udio stanovništva staroga 15 i više godina sa završenim fakultetom, odnosno visokom ili višom školom s 0,8% na 16,4%. Struktura ženske populacije prema kriteriju obrazovanja prije se znatno razlikovala od strukture muške populacije prema tom kriteriju.²⁰

Tablica 1. prikazuje da je manje muškaraca bez škole u odnosu na žene. Vidljivo je manje odstupanje u odnosu žena i muškaraca s visokim obrazovanjem u usporedbi sa osnovnom i srednjom školom.

3.3.1. Predškolski odgoj i obrazovanje

Predškolski odgoj i obrazovanje predstavlja značajan input u rastu i razvoju djece. Ostvaruju se redovitim programima u trajanju od 5 do 10 sati dnevno, dok je u manjim općinama, zbog manjeg broja djece, vrijeme trajanja 5-6 sati.

U pedagoškoj godini 2015./2016. ukupna obuhvatnost djece rane i predškolske dobi u redovitim programima (petosatnim i desetosatnim programima) iznosila je 62% djece predškolske dobi. Obuhvatnost djece u kraćim programima je oko 36%.²¹

Ukupan broj vrtića: dječjih vrtića (ukupan broj objekata je 1.008). Vlada Republike Hrvatske osnivač je jednog dječjeg vrtića (1) Prosvjetno-kulturni centar Mađara u Republici Hrvatskoj - DV "Bobita". Privatnih vrtića ima 342 (43,23%) (223 su osnivače fizičke osobe, 53 osnovale su vjerske zajednice i 65 osnivači su udruge), gradskih/općinskih/županijskih dječjih vrtića ima 449 (56,76%).²²

²⁰ Ibidem, str. 12.

²¹ Ministarstvo znanosti i obrazovanja: *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje u brojkama*, dostupno na : <https://mzo.hr/hr/rani-predškolski-odgoj-obrazovanje-u-brojkama> (22.06.2019.)

²² loc.cit.

Ukupan broj djece: 110 djece (62,00%). Od tog broja, u privatnim vrtićima smješteno je 29.725 djece (21,68%), a u gradskim/općinskim/županijskim 107.385 djece (78,32%).²³ Ukupan broj radnika: predškolskim ustanovama zaposleno je 17.895 djelatnika. Od toga je 11.036 odgojitelja, 912 stručnih suradnika, 289 viših medicinskih sestara i 5.658 osoba na radnome mjestu administrativnog i pomoćno-tehničkog osoblja.²⁴

Problem u Hrvatskoj su liste čekanja zbog nedostatka prostornog kapaciteta što ne zadovoljava rastuće potrebe pogotovo u velikim gradovima, dok u manjim gradovima i mjestima ne postoji razumijevanje za skrb male djece.

3.3.2. Obvezno osnovno obrazovanje

Obvezno osnovno obrazovanje temelj je cjelokupnog školskog sustava u Hrvatskoj. Osnovna škola je odgojno-obrazovna ustanova, socijalna i kulturna institucija koju obavezno polaze sva djeca od šest i pol ili sedam godina do petnaeste godine života.²⁵

U Hrvatskoj, takva vrsta obrazovanja traje osam godina koja se ostvaruje u jedinstvenoj školi. Također, treba naglasiti kako je osnovnoškolsko obrazovanje besplatno.

Osnovnoškolsko obrazovanje pruža učenicima, u skladu s njihovim sposobnostima, stjecanje znanja za daljnji nastavak obrazovanja. Učenicima je omogućeno paralelno osnovnoškolsko obrazovanje u obliku umjetničkog obrazovanja. Osnovnoškolsko umjetničko obrazovanje podrazumijeva glazbeno i plesno, a pravo upisa u prvi razred takvog obrazovanja imaju djeca koja su u pravilu navršila 7., odnosno 9. godina života i zadovoljila kriterije propisane kurikulumom umjetničkog obrazovanja.

Svaki roditelj ima pravo izabrati vrstu, oblik i metode osnovnoškolskog obrazovanja za svoje dijete, a nastavni plan i program može biti redovan ili poseban.

²³ loc.cit.

²⁴ loc.cit.

²⁵ Družić, I., et al. (2003.), op.cit., str. 406.

Posebni se programi odnose na školovanje djece s teškoćama u razvoju i na alternativne nastavne programe, poput waldorfske pedagogije ili metode Montessori, ali i na programe na jeziku i pismu nacionalnih manjina. Po posebnom programu vaše dijete može stjecati i osnovno glazbeno i plesno obrazovanje.²⁶

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, u Republici Hrvatskoj na kraju školske godine 2016./2017. djelovalo je 865 osnovnih škola (matičnih i samostalnih). Škole su u svom sastavu imale 1.172 područnih škola/odjela. U školskoj 2014./2015. godini u osnovnim školama bilo je zaposleno 31.747 zaposlenika, što predstavlja gotovo istu razinu u odnosu na prethodne tri godine.²⁷ Sredstva za plaće i naknade u ukupnim sredstvima za osnovne škole osigurana u državnom proračunu povećana su sa 75% 2004. na 80% ukupnih rashoda 2014. godine.²⁸

3.3.3. Srednjoškolsko obrazovanje

Nakon završene osnovne škole slijedi srednjoškolsko obrazovanje, kojim je omogućeno stjecanje znanja i sposobnosti za rad, ali isto tako i za nastavak daljnjeg školovanja. Razlikuje se od osnovnoškolskog obrazovanja po tome što nije obaveznog karaktera te što omogućuje pohađanje različitih nastavnih planova i programa u različitom trajanju. Srednjoškolsko obrazovanje namijenjeno je mladima u dobi od 15. do 19. godine života. Također je dostupno mladeži s teškoćama u razvoju te se pohađa po redovnom programu.

Odluku o upisu za svaku školsku godinu donosi ministar nadležan za obrazovanje, što znači da pravo upisa u prvi razred srednje škole imaju svi učenici pod jednakim uvjetima u skladu s brojem upisnih mjesta.

Prijave i upis kandidata u prve razrede srednjih škola provode se Nacionalnim informacijskim sustavom prijave i upisa u srednje škole (NISpuSŠ).²⁹

²⁶ Središnji državni portal: *Osnovnoškolsko obrazovanje*. Dostupno na: <https://gov.hr/moja-uprava/obrazovanje/osnovnoskolski-odgoj-i-obrazovanje/osnovnoskolsko-obrazovanje/218> (22.06.2019.)

²⁷ Obadić, A. i J. Tica (2016.), op.cit., str. 451.

²⁸ loc.cit.

²⁹ Nacionalni informacijski sustav prijave i upisa u srednje škole (NISpuSŠ) jest središnji informacijsko-administracijski servis putem kojeg učenici koji planiraju nastavak školovanja u srednjoškolskim ustanovama prijavljuju upis u obrazovne programe, odnosno srednju školu.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske, na kraju školske godine 2016./2017. djelovalo je 440 srednjih škola koje prema metodologiji statističkog prikupljanja podataka uključuju 745 školskih jedinica različitih vrsta, ovisno o vrsti nastavnog plana i programa.³⁰

Na kraju školske godine 2016./2017. broj učenika manji je za 4,5% u odnosu na kraj školske godine 2015./2016. Udio učenica iznosi 50,3%, iako nije jednako raspoređen prema vrstama srednjih škola. Tako u srednjim umjetničkim školama ima 70,0% učenica, u gimnazijama 62,1%, u tehničkim i srodnim školama 47,7%, a u industrijskim i obrtničkim školama ima samo 34,0% učenica.³¹ Srednjoškolsko obrazovanje zahtijeva učenje stranih jezika, dok su svi učenici dužni učiti minimalno jedan strani jezik. Broj zaposlenih u srednjoškolskom obrazovanju školske 2014./2015. godine iznosio je 26.164 zaposlenika, što predstavlja blagi porast u odnosu na tri prethodne godine.³²

3.3.3. Visokoškolsko obrazovanje

Visokoškolsko obrazovanje³³ bilježi porast za proteklo razdoblje. Visoko školstvo u Hrvatskoj postavilo je zadatak stvaranja intelektualne jezgre kao temelja uspješnog gospodarstva. Radi obavljanja djelatnosti visokog obrazovanja, znanstvene, stručne i umjetničke djelatnosti te druge djelatnosti u skladu sa zakonom i svojim statutom, osnivaju se sveučilišta, fakulteti i umjetničke akademije.

U sklopu djelatnosti visokog obrazovanja ova visoka učilišta organiziraju i izvode sveučilišne studije, a u skladu sa Zakonom o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju mogu organizirati i izvoditi i stručne studije.³⁴

³⁰ DZS (2018.): *Srednje škole*. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/08-01-03_01_2018.htm (23.06.2019.)

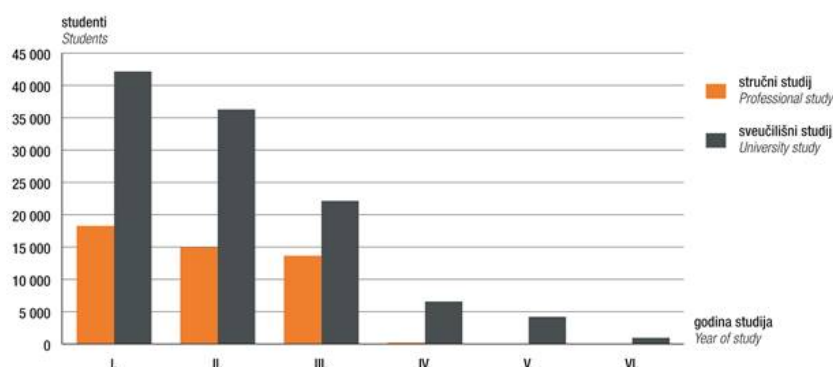
³¹ loc.cit.

³² Obadić A. i J. Tica (2016.), op.cit., str. 452.

³³ Djelatnost visokog obrazovanja obavljaju visoka učilišta. Visoka učilišta su sveučilište te fakultet i umjetnička akademija u njegovu sastavu, veleučilište i visoka škola.

³⁴ Ministarstvo znanosti i obrazovanja: *Visoko obrazovanje*. Dostupno na: <https://mzo.hr/hr/rubrike/visoko-obrazovanje%20> (24.06.2019.)

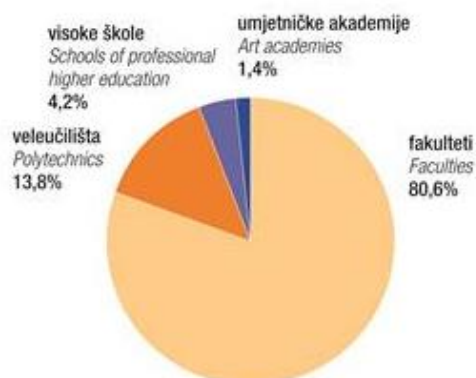
Grafikon 1.: Studenti upisani na visoka učilišta prema stručnom ili sveučilišnom studiju i godini studija u akademskoj godini 2017./2018.

Izvor: DZS (2018.): *Studenti upisani na stručni i sveučilišni studij u zimskom semestru ak. g. 2017./2018., Zagreb, 2.kolovoza 2018.* Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/08-01-07_01_2018.htm (24.06.2019.)

U zimskom semestru akademske godine 2017./2018. na visoka učilišta u sve godine studija bilo je upisano ukupno 159 430 studenata. Udio studentica bio je 57,0%.³⁵ Vidljivo je kako je najviše upisanih studenata u prvoj akademskoj godini, dok se ta brojka postepeno smanjuje kroz više godine studija.

Grafikon 2.: Studenti upisani na visoka učilišta prema vrstama visokih učilišta u akademskoj godini 2017./2018.

Izvor: DZS (2018.): *Studenti upisani na stručni i sveučilišni studij u zimskom semestru ak. g. 2017./2018., Zagreb, 2.kolovoza 2018.* Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/08-01-07_01_2018.htm (24.06.2019.)

³⁵ Ibidem

Grafikon 2. prikazuje da je od ukupnog broja studenata upisanih na visoka učilišta, 80,6% bilo je upisano na fakultete, 13,8% na veleučilišta i 4,2% u visoke škole, dok ih je tek 1,4% bilo upisano na umjetničke akademije.

3.4. Financiranje obrazovanja

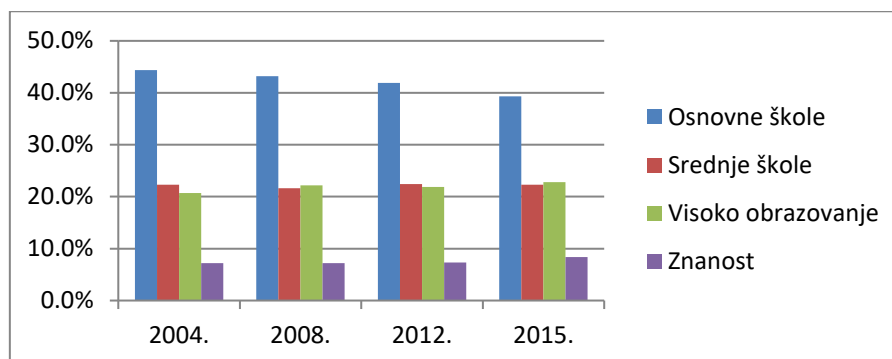
Sustav obrazovanja obično podrazumijeva izvor financijskih sredstava (školarine, proračunski transferi, potpore i dr.) te instrumente i metode upotrebe sredstava iz tih izvora, dok s druge strane modeli financiranja pokazuju u kojemu su smjeru tretirani problemi financiranja obrazovanja sa stajališta javnog te privatnog financiranja.

Sustav financiranja u Hrvatskoj prošlo je određene faze i razdoblja, odnosno razvijalo se kroz različite etape. Došlo je do izmjenjivanja različitih faza snažnih centraliziranih oblika financiranja. Nakon stvaranja samostalne i neovisne države, sustav financiranja dominantno je centraliziran te pod utjecajem državnog posredovanja u financiranju obrazovanja. Danas se obrazovanje najvećim dijelom financira putem državnog proračuna i proračuna lokalne samouprave.

Liberalizacija tržišta obrazovanja reformira postojeće obrazovne sustave na način da smanji ovisnost obrazovnih institucija od strane države, u financijskome i upravljačkome smislu.³⁶ Provodi se u svakoj zemlji na specifičan način.

³⁶ Obadić A. i J. Tica (2016.), op.cit. str. 441.

Grafikon 3.: Udjeli pojedinih razina obrazovanja u ukupnim rashodima za obrazovanje

Napomena: U sveukupna izdvajanje nisu ubrojani i procijenjeni vlastiti prihodi u visokom obrazovanju i znanosti (ostatak do 100%).

Izvor: Obadić, A. i J. Tica (2016.), *Gospodarstvo hrvatske, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 455.*

Na Grafikonu 3. vidljivo je kako najveći dio izdataka odlazi na osnovno obrazovanje čiji izdaci u 2004. godini iznose otprilike 44%, iako je primijećena tendencija pada (2008. godine oko 43%, 2012. godine oko 42% te u 2015. godini oko 40%). Srednjoškolsko obrazovanje ima minimalne promjene koje ne prelaze ni 1%. Situacija kod visokog obrazovanja je slična. Udio u 2004.godini iznosi otprilike 22%, zatim dolazi do ne toliko značajnog rasta te u 2015.godini doseže oko 23%.

Rashodi za obrazovanje i osposobljavanje i dalje su u prosjeku EU-a, a najviše su usmjereni na primarno i tercijarno obrazovanje. Postotak BDP-a koji je 2016. izdvojen za obrazovanje i osposobljavanje malo se povećao i to za 0,1 postotni bod, tj. na 4,8 % (prosjeak EUa je 4,7 %), te je tek nešto viši od najvišeg prosjeka prije krize 2008.³⁷ Rashodi za odgoj i obrazovanje, osim plaća, još uvijek nisu dosegli razine prije krize. Hrvatska se prilagodila financijskoj krizi iz 2009. tako što je proračunska sredstva za obrazovanje smanjila ponajprije u području ulaganja, opreme i infrastrukture. Stoga je udio novčanih sredstava za plaće nastavnika od 2010. do 2016. porastao sa 63,4 % na 72,35 %.³⁸

³⁷ EUROSTAT, *Education and Training Monitor 2018 Croatia*. Dostupno na: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2018-croatia_en.pdf (24.06.2019)

³⁸ loc.cit.

Tablica 2.: Sustav financiranja obrazovanja u Hrvatskoj

Osigurava sredstva za ulaganje (rashode)					
Podsustav obrazovanja	Općine	Gradovi	Županije	Središnja država	Roditelji/polaznik
1. Predškolski odgoj	Plaće, tekući i kapitalni rashodi (dječji vrtić)	Plaće, tekući i kapitalni rashodi (dječji vrtići)	Sufinancira nedostatna sredstva za rad dječjih vrtića općinama i gradovima	Posebne potrebe djece s teškoćama u razvoju	Dio troškova smještaja i prehrane djece u dječjim vrtićima
2. Osnovnoškolsko obrazovanje ³⁹	-	Tekući i kapitalni rashodi (za OŠ na svom području)	Tekući i kapitalni rashodi (za OŠ na svom području)	Plaće, dio kapitalnih rashoda te sredstva gradovima i županijama za financiranje tekućih i kapitalnih rashoda	Užina i udžbenici
3. Srednjoškolsko obrazovanje	-	-	Tekući i kapitalni rashodi (za SŠ na svom području)	Plaće, dio kapitalnih rashoda te sredstva gradovima i županijama za financiranje tekućih i kapitalnih rashoda	Udžbenici
4. Visokoškolsko obrazovanje	-	-	-	Plaće, tekući i kapitalni rashodi te studentski standard	Dio školarine i udžbenici

Izvor: Čavrak, V. et al. (2011.), *Gospodarstvo hrvatske, Politička kultura*, Zagreb, str. 236.

Činjenica je kako se financiranje pojedinog obrazovnog sustava vrši na različite načine. Središnja država uglavnom osigurava plaće zaposlenima. Upravo iz tog razloga, zaposleni u obrazovanju imaju stabilan ekonomski položaj. Visokoškolsko obrazovanje velikim je dijelom ovisno o javnim financijskim sredstvima. Potrebna je promjena u sustavu financiranja.

³⁹ Od ak. g. 2019./2020. udžbenici za osnovne škole su financirani iz središnjeg proračuna

3.5. Centralizacija / decentralizacija u obrazovanju

Sustav obrazovanja postavlja si temeljno pitanje, a ono glasi: koji je model upravljanja optimalan, koji model izabrati, centralizirani ili decentralizirani? Većina zemalja primijenjuje kombinirani način upravljanja obrazovnog sustava. Oba se modela razlikuju po značajkama i obilježjima.

Glavne značajke centraliziranog upravljanja obrazovnim sustavom su:

- središnja obrazovna vlast ne određuje samo makroobrazovnu politiku, nego propisuje programe, poželjne nastavne metode, načine provođenja ispita, imenuje nastavnike i određuje njihove plaće
- nadzor ima više kontrolnu nego savjetodavnu funkciju
- školovanje nastavnika je propisano i standardizirano
- centralizacija favorizira linearno programiranje
- prednost imaju metode proučavanja usmjerene sadržaju i nastavniku, a ne učeniku/studentu
- osoblje škole/fakulteta je u hijerarhijskim odnosima
- nastavnici različitih predmeta manje surađuju jer su programi i upute za njihovo izvođenje propisani izvan škole, a inspekcija nadzire njihovo provođenje
- lokalne obrazovne potrebe, interesi učenika/studenta i njihovih roditelja ne mogu neposredno djelovati na program.⁴⁰

Decentralizirano upravljanje obrazovnim sustavom ima sljedeća obilježja:

- omogućuje veći utjecaj lokalne sredine na programe budući da se uvažavaju specifične potrebe lokalne zajednice, zahtjevi roditelja i odraslih polaznika
- metode proučavanja su usmjerenije učeniku/studentu, odnosno polazniku obrazovnog procesa
- nastava je individualiziranija
- selektivnost obrazovanja je manja

⁴⁰ Čavrak, V. et al. (2011.), op.cit., str. 238.

- radne interakcije među nastavnicima su veće
- veći su zahtjevi za stručnost i motivaciju nastavnika
- ravnatelj je izvršno tijelo škole, a ne država
- prosvjetni nadzor ima više savjetodavni, razvojni karakter nego kontrolni.⁴¹

Centralizacija može biti učinkovita u slučaju kada ne sprječava inicijativu lokalne vlasti, dok decentralizacija može biti isto učinkovita, ali samo ako iza lokalne obrazovne vlasti stoji središnja vlast koja podupire i usmjerava.

U slučaju centralnog upravljanja obrazovnim sustavom došlo bi do pravednije raspodjele između regija različitih gospodarskih razvijenosti. Također, svaka regija ima određene potrebe za ostvarenje društvenog i nacionalnog jedinstva. S druge strane, prednost decentraliziranog obrazovnog sustava je veća djelotvornost. Prednosti su bolje reagiranje na potrebe zajednice, inovativnosti, demokratičnost.

Ljudski kapital, odnosno ulaganje u obrazovanje, jedno je od razvojnih čimbenika te zauzima posebno mjesto u tržišnoj ekonomiji. Postoji velika povezanost između obrazovanja i gospodarstva s obzirom na činjenicu velikog državnog ulaganja i financijskih napora prema obrazovanju. Pojedine zemlje uspoređuju upravo taj napor ulaganja u obrazovanje dok se s druge strane koristi za analizu gospodarskog postignuća.

S obzirom na stupanj ulaganja u obrazovanje, može se zaključiti smatra li država obrazovanje kao uzrok gospodarskog napretka ili je obrazovanje posljedica loših gospodarskih rezultata. Zatim se može povezati s nezaposlenošću u zemlji. Rastući broj nezaposlenih ne može se pripisati samo obrazovanju. Postoji problem otvaranja novih radnih mjesta ili zadržavanja postojećih. Obrazovanje će uvelike utjecati na budući razvoj hrvatskog gospodarstva, potrebno je jačati stupnjeve obrazovanja u stanovništvu i ostvariti nižu stopu nezaposlenosti.

⁴¹ Ibidem

4. ZDRAVSTVO U REPUBLICI HRVATSKOJ

Brojnim zemljama zdravstveni je sustav strateški dio gospodarstva. Određen je odnosima korisnika i pružatelja zdravstvene usluge, regulatornih institucija i subjekata koji prikupljaju financijska sredstva i plaćaju zdravstvene usluge. Zdravstvena zaštita ima u cilju poboljšati zdravlje i zaštititi pojedinca u slučaju nezgode ili bolesti, a za pojedinca takve su potrebe neočekivane i iznenadne. Postoji određen iznos raspoloživih resursa te u skladu s time treba pronaći najoptimalniju opciju za zadovoljavanje potreba.

Postoji razlika između potražnje za zdravstvenim uslugama i korištenja zdravstvenih usluga. Potražnja⁴² se odnosi na situaciju kada pojedinac treba ili želi zdravstvenu zaštitu, dok korištenje podrazumijeva kada pojedinac to zapravo i ostvari. Prilikom potražnje za zdravstvenim uslugama, zdravstvene službe interveniraju kako bi očuvale ili unaprijedile zdravlje.

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, u prosincu 2018. godine, u području djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi zaposleno je 91.096 djelatnika. Socijalni zdravstveni sustav Hrvatske temelji se na načelima solidarnosti i uzajamnosti. Početkom 2015. godine obaveznim je zdravstvenim osiguranjem u Hrvatskoj bilo pokriveno 4,3 milijuna stanovnika, a za zdravstvo se izdvaja oko 7,3% BDP-a.⁴³ S obzirom da je novac neizostavni dio zdravstvenog sustava, mnogim zemljama su zdravstvo i zdravstvena zaštita ekonomske i političke teme. Zdravstveni sektor je važan dio ekonomije te zapošljava značajan broj radne snage koji prati trend rasta.

⁴² Potražnja za zdravstvenim uslugama je slična potražnji bilo kojih drugih usluga s obzirom da stvara određenu korisnost za pojedinca

⁴³ Obadić, A., i J. Tica (2016.), op.cit. str. 471.

4.1. Važnost i odrednice zdravstvene djelatnosti i zdravlja za gospodarski razvoj

Zdravstvo je sastavni dio socijalne infrastrukture te je istraživano od strane medicinske i ekonomske znanosti. Ekonomisti su se počeli zanimati za zdravstvo još sredinom 1960-ih godina, s obzirom da je došlo do povećanja izdavanja za taj sektor i poteškoća pri podmirenju zdravstvenih potreba. Ekonomski aspekti zdravstvene djelatnosti fokusiraju se na neke od ključnih područja.

To su ponuda i potražnja zdravstvenih usluga u kojima se ističu zdravstvene potrebe stanovništva, zdravstveno stanje stanovništva, cijena zdravstvenih usluga⁴⁴, zdravstveni sustav i modeli financiranja zdravstvene zaštite.⁴⁵ Efikasnost je cilj koji se želi postići u zdravstvu jer takvo ponašanje obilježava savršeno tržište, gdje se uz najmanje društvene troškove maksimizira potrošačeva korisnost.

U prošlosti, zdravstvo se nije ekonomski vrednovalo na našim prostorima, već se zdravstvo promatralo kroz humanost. Sve bolesti, smrti i patnje su dobile empatiju od strane bližnjih i onih koji su bili pogođeni sličnim situacijama. Razvijene zemlje su shvatile kako bolesti, smrti i svi ostali zdravstveni problemi djeluju i na pojedinca i na razini države, odnosno pogađaju gospodarstvo. Za zdravstvo se izdvajaju financijska sredstva iz bruto domaćeg proizvoda, a s obzirom da su ta ista sredstva države oskudna, treba ih racionalno rasporediti.

⁴⁴ Pojedincu je bitna cijena koju mora izdvojiti za korištenje zdravstvenih usluga i dobivanje zdravstvene zaštite, a ukoliko posjeduje zdravstveno osiguranje, ta cijena može doseći znatno manju razinu od stvarnog troška pružatelja zdravstvene usluge

⁴⁵ Čavrak, V., et al. (2011.), op.cit., str. 244.

4.2. Temeljna obilježja hrvatskog zdravstvenog sustava

Danas u svijetu postoji nekoliko tipova zdravstvenog sustava. Postoji nacionalni model zdravstvene zaštite te Bismarckov model zdravstvene zaštite. Zdravstveni sustav Republike Hrvatske najbliži je Bismarckovom modelu financiranja. To je model obvezatnog socijalnog zdravstvenog osiguranja koji se temelji na solidarnosti zaposlenih glede njihova izdavanja za zdravstvenu zaštitu čitave populacije. Osiguranik ima prava koja uključuju liječenje i lijekove. Socijalno osiguranje je temelj hrvatskog zdravstvenog sustava.

Kada se sagleda zdravstveni organizacijski sustav, na čelu je Ministarstvo zdravstva odgovorno za zdravstvenu politiku zemlje koje izmijenjuje planove te donosi zakone vezane uz zdravstvo, regulira standarde za isto te promiče ulaganja za cjelokupno zdravlje. Zatim, odmah iza Ministarstva zdravstva slijedi Ministarstvo financija koje sudjeluje u kreiranju državnog proračuna čime je određena razina javnih izdataka za zdravstvo. Hrvatska liječnička komora, Hrvatski liječnički zbor te županijske i gradske „zdravstvene vlasti“ samo su neki od partnera zdravstvenog sustava Hrvatske. Hrvatski zavod za zdravstvo odgovorno je za upravljanje fondom zdravstvenog osiguranja, također provodi obvezatno zdravstveno osiguranje koje se temelji na načelima solidarnosti i uzajamnosti.

U poslovanju Zavoda u razdoblju siječanj-prosinac 2012. godine ostvareni su ukupni prihodi-primici u iznosu od 21.318.095.796 kn, a izvršeni rashodi-izdaci u iznosu od 22.604.919.347 kn te rashodi-izdaci nisu pokriveni prihodima i ostvaren je negativan financijski rezultat u iznosu od 1.286.823.551 kn.⁴⁶

Za zdravstvenu zaštitu utrošeno je 19.740.453.244 kn, što je 87,33% ukupnih rashoda-izdataka. Za naknade je utrošeno 2.474.562.425 kn ili 10,95% ukupnih, dok izdaci za plaće, materijalne izdatke i ostali izdaci vezani za poslovanje iznose 389.903.676. kn, što je 1,72% ukupnih rashoda-izdataka.⁴⁷

⁴⁶ Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje. Dostupno na: <https://www.hzzo.hr/o-zavodu/> (25.06.2019.)

⁴⁷ loc.cit.

Prema podacima Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo iz izvješća rada bolnica u Hrvatskoj, na stacionarnim odjelima hrvatskih bolnica 2016. godine liječilo se 733.749 osoba, uključujući boravke u bolnici zbog poroda, pobačaja i bolničke rehabilitacije. Od tog broja, njih 668.000 liječeno je na djelatnostima za liječenje akutnih bolesnika, dok je 65.749 osoba na djelatnostima za liječenje subakutnih i kroničnih bolesnika.⁴⁸

Iz istog izvješća dolazi se do podatka o broju hospitalizacija. Naime, na 100 stanovnika ukupan broj hospitalizacija iznosi 17,12, a broj hospitalizacija za liječenje akutnih bolesnika iznosi 15,59 na 100 stanovnika.

Hrvatski zavod za javno zdravstvo navodi i podatak o ostvarenom broju dana bolničkog liječenja koji je u 2016. godini iznosio 6.235.190 dana, što ukazuje na dužinu liječenja od 8,50 dana po jednom boravku.

Gotovo svakome čovjeku poznato je da su temeljni ciljevi mjera zdravstvene zaštite prisutni na području očuvanja i unapređivanja zdravlja zdravih te liječenje i rehabilitacija oboljelih. Dakle, od mjera zdravstvene zaštite očekuju se sljedeći specifični učinci:

- smanjenje mortaliteta i u vezi s tim povećanje očekivanog trajanja života
- iskorjenjivanje onih bolesti koje je primjenom moderne medicinske tehnologije moguće
- stavljanje pod kontrolu što većeg broja bolesti u smislu prevencije njihova širenja
- smanjivanje duljine liječenja oboljelih primjermom najdjelotvornijih metoda liječenja
- skraćivanje vremena djelomične ili trajne nesposobnosti
- stabiliziranje kroničnih bolesti uz minimiziranje popratnih tegoba s ciljem održavanja preostale radne sposobnosti.⁴⁹

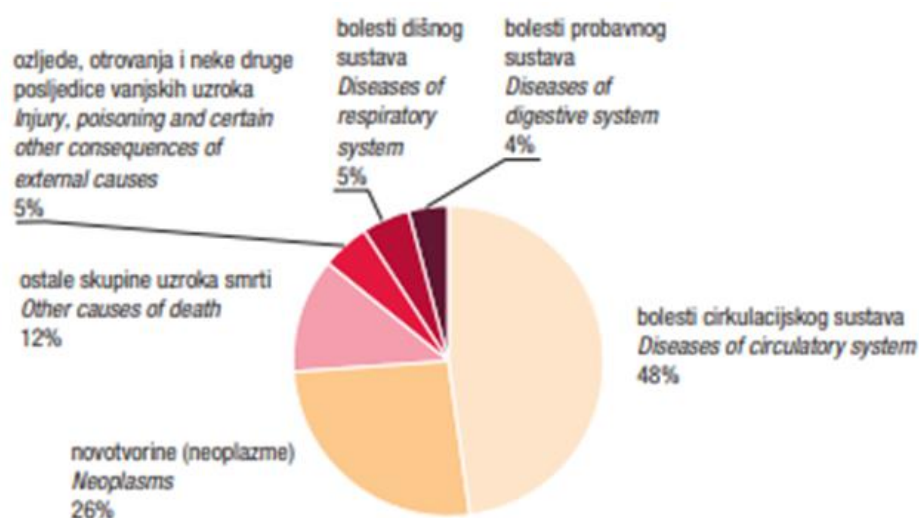
⁴⁸ Hrvatski zavod za javno zdravstvo: *Izvješće – Rad bolnica u Hrvatskoj u 2016. godini*. Dostupno na: <https://www.hzjz.hr/periodicne-publikacije/izvjesce-rad-bolnica-u-hrvatskoj-u-2016-godini/> (12.09.2019.)

⁴⁹ Čavrak, V., et al. (2011.), op.cit., str. 246. - 247.

Održavanje financijske stabilnosti čini najveći problem zdravstvenog sustava. Problem je taj što se oko 80% sredstava prikuplja iz obveznih doprinosa koja dolazi od plaće zaposlenih kojih je sve manje i biti će u budućnosti zbog starenja stanovništva.

Hrvatska bi se mogla suočiti s problemom oko podmirivanja troškova zdravstvene zaštite s obzirom kako negativno demografsko kretanje u Hrvatskoj povećava apsolutni broj i udio stanovnika starijih od 65 godina u ukupnom broju stanovništva. Upravo iz tog razloga, javno zdravstvo trebalo bi postaviti za cilj postizanje povećanja zdravog života populacije. To nije jedini izazov za zdravstvo u državi; problem će stvoriti i nedostatak radne snage. Hrvatska se ne smije podcijeniti s obzirom na složenost i rješavanje problema kako i s izazovima s kojima se suočava svakodnevno.

Grafikon 4.: Umrli prema skupinama uzroka smrti u 2015.

Izvor: DZS (2017.): *Statistički ljetopis Republike Hrvatske, Zagreb 2017*. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2017/sljh2017.pdf (25.06.2019.)

Prema podacima prikazanih na Grafikonu 4., dolazi se do zaključka kako je skoro polovina smrti (48%) uzrokovana bolestima cirkulacijskog sustava, 26% smrti uzrokovane su novotvorinama, odnosno rakom, dok najmanji broj smrti uzrokuju bolesti probavnog sustava (4%). Prerana smrt izaziva ekonomski gubitak pojedinog gospodarstva.

Upravo zbog toga, zdravstvena zaštita provodi program kako bi se to spriječilo. Svaki oblik gubitka (privremene ili trajne nesposobnosti) stvara probleme u gospodarstvu širem svijeta.

4.3. Financiranje zdravstvenog sustava

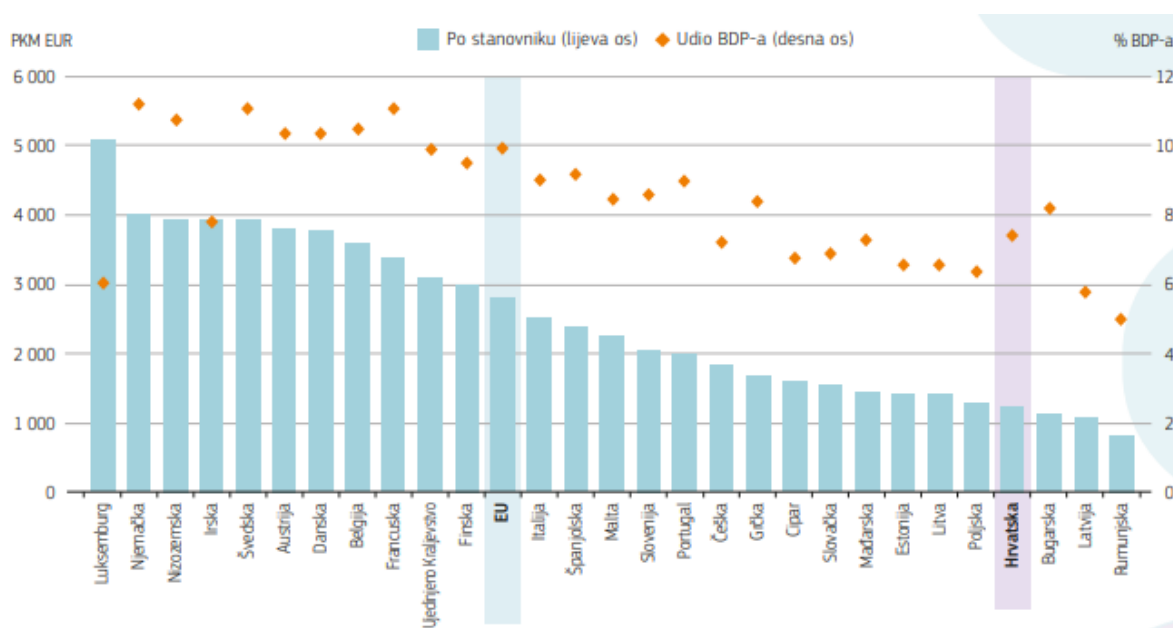
Zdravstveni sustav u Hrvatskoj su doprinosi obveznog zdravstvenog osiguranja, a pokrivaju 80% ukupne zdravstvene potrošnje. Zdravstveni sustav zahtijeva mnogo financijskih sredstava, tako da mnogi ne mogu osigurati toliko sredstava. Dio troškova je pokriven participacijom ugovornim djelatnicima HZZO-a, dopunskim zdravstvenim osiguranjem, dodatnim zdravstvenim osiguranjem te izravnim plaćanjima gdje se plaća iz vlastitog izvora financiranja.

Model socijalnog zdravstvenog sustava iz sredstava HZZO-a čini većinu izvora financiranja zdravstvenih usluga, a glavni izvor sredstava čine doprinosi zaposlenih, samozaposlenih te poljoprivrednika.

Doprinosi u iznosu 15% od bruto plaće (u potpunosti plaća poslodavac) uplaćivao se na račun Državne riznice od 1.1.2015., a nakon toga datuma uplaćuje se na račun HZZO-a u HNB-u. Doprinos od 0,5% za zdravstveno osiguranje zaštite zdravlja na radu uveden je 1.1.2008. i prati se odvojeno. Doprinos od 3% plaća se na mirovine iznad 5.108 kuna koje plaća korisnik imovine. Nezaposleni, nesposobni za rad (invalidi), stanovništvo mlađe od 18 godina, studenti, starije i nemoćne osobe, vojnici i ratni veterani oslobođeni su plaćanja doprinosa.⁵⁰

⁵⁰ Obadić, A. i J. Tica (2016.), op.cit. str. 488.

Grafikon 5.: Potrošnja za zdravstvene usluge po stanovniku

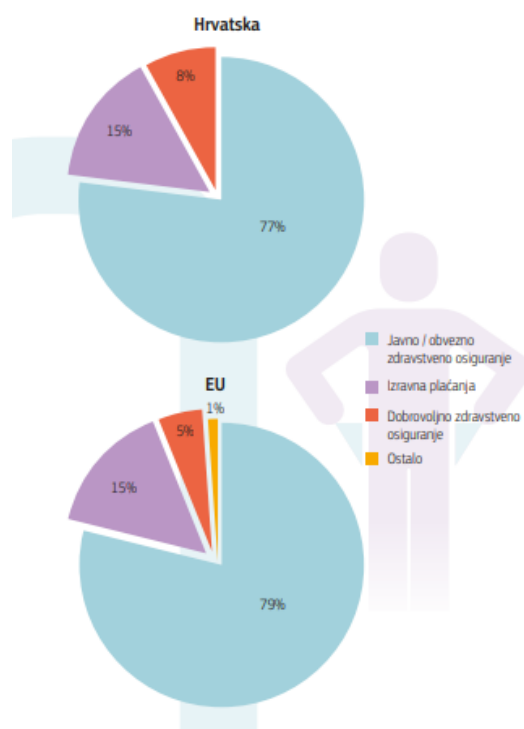
Izvor: OECD/European Observatory on Health Systems and Policies (2017), *Hrvatska: pregled stanja zdravlja i zdravstvene zaštite 2017, State of Health in the EU*, OECD Publishing, Paris/European Observatory on Health Systems and Policies, Brussels, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264285088-hr> (31.08.2019.)

Na temelju prikazanih podataka vidljivo je kako je potrošnja za zdravstvene usluge u Hrvatskoj među najmanjima u EU promatrano po stanovniku i kao postotak bruto domaćeg proizvoda. Trenutni izdaci za zdravstvo su niži od prosjeka u EU.

Trenutačni postotak izdataka za zdravstvo od 7,4 % BDP-a puno je niži od prosjeka u EU-a koji je 9,9 %. Izračunom se dobiva iznos od 1 241 EUR po stanovniku (usklađeno s obzirom na razlike u kupovnoj moći) za 2015., što je četvrta najniža brojka u EU-u.⁵¹

⁵¹ OECD/European Observatory on Health Systems and Policies (2017), *Hrvatska: pregled stanja zdravlja i zdravstvene zaštite 2017, State of Health in the EU*, OECD Publishing, Paris/European Observatory on Health Systems and Policies, Brussels, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264285088-hr> (31.08.2019.)

Grafikon 6.: Izvori financiranja zdravstvenog sustava u Hrvatskoj i EU za 2015.

Izvor: OECD/European Observatory on Health Systems and Policies (2017), Hrvatska: pregled stanja zdravlja i zdravstvene zaštite 2017, State of Health in the EU, OECD Publishing, Paris/European Observatory on Health Systems and Policies, Brussels, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264285088-hr> (31.08.2019.)

Izdatci za zdravstvo po stanovniku, koji iznose 1 241 EUR, među najnižima su u EU-u. Unatoč tome, veliki je postotak izdataka koji se financiraju iz javnih izvora (77 %), a „košarica zdravstvene zaštite” uključuje veliki broj zdravstvenih usluga. Iako se naplaćuje participacija za sudjelovanje u cijeni velikog broja različitih zdravstvenih usluga, postoje izuzetci kojima su obuhvaćene osjetljive skupine stanovništva, a 2015. samo se 15 % ukupne potrošnje za zdravstvo odnosilo na izravna plaćanja (plaćanje iz „džepa” pacijenata), koliko iznosi i prosjek u EU.⁵²

Izravna plaćanja troškova u Hrvatskoj odgovaraju prosjeku EU-a, ali dobrovoljno zdravstveno osiguranje ima veliku ulogu iako se javni rashodi za zdravstvo smanjuju. Njihov udio u Hrvatskoj je iznosio 77% u 2015. godini i veći je nego u većini zemalja.

⁵² Ibidem

4.4. Izazovi zdravstvenog sustava

Jedan od najvećih problema zdravstvenog sustava u Hrvatskoj je financiranje. Već spomenuto kako oko 80% sredstava dolazi iz obveznih doprinosa za zdravstveno osiguranje čije je prikupljanje usko povezano poreznoj osnovi koju čine plaće. Unatoč pritiscima na rashode za zdravstvo, Hrvatska i dalje financira i omogućava svojim stanovnicima zdravstvene usluge. Grafikon 5. prikazuje kako je Hrvatska među zadnjima u Europi kada je u pitanju potrošnja po stanovniku, dok s druge strane na Grafikonu 6. jasno se vidi kako je udio javne potrošnje na razini EU.

Jedan od problema hrvatskog zdravstvenog sustava se javlja u nezaposlenosti, odnosno što je od zaposlenih samo trećina osigurano, a upravo zbog toga postoji strah od smanjivanja tog udjela zbog starenja stanovništva. Hrvatsku prate negativna kretanja na području demografije. Sve je veći udio stanovnika koji ima više od 65 godina te upravo zbog toga postoji strah od nepodmirenja troškova za zdravstvenu zaštitu od strane države. S obzirom na trenutnu situaciju, država bi za cilj trebala povećati godine zdravog života, što će uvelike pridonijeti smanjenju troškova zdravstvenog sustava.

Još jedan od problema s kojim se suočava zdravstveni sustav u Hrvatskoj je nedostatak radne snage. Hrvatska ima nejednaku raspodjelu resursa što čini prepreku pristupu. Najveći broj bolnica, a samim time i zdravstvenih radnika, nalazi se u Gradu Zagrebu i okolici, dok s druge strane ruralna područja i otoci pate od nedostatka medicinskog osoblja.

Nakon što je Hrvatska postala članica Europske Unije, došlo je do velikog iseljavanja doktora i medicinskih sestara u druge države članice, što uvelike otežava stanje u Hrvatskoj i pridonosi smanjenju radne snage.

Slika 1.: Broj liječnika i medicinskih sestara u EU

Izvor: OECD/European Observatory on Health Systems and Policies (2017), Hrvatska: pregled stanja zdravlja i zdravstvene zaštite 2017, State of Health in the EU, OECD Publishing, Paris/European Observatory on Health Systems and Policies, Brussels, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264285088-hr> (31.08.2019.)

Slika 1. prikazuje kako je u Hrvatskoj podjednako mali broj liječnika i medicinskih sestara te je prosjek ispod razine prosjeka EU. Jedan od razloga je iseljavanje medicinskog osoblja zbog nezadovoljstva, malih plaća te drugih prepreka.

Prema WEF-ovom Izvješću o globalnoj konkurentnosti iz 2018. godine, Hrvatska se našla na 68. mjestu od ukupno 140 gospodarstava svijeta s ocjenom 60,1.⁵³ Prema Izvješću o globalnoj konkurentnosti iz 2018. godine, Hrvatska se nalazi na 51. mjestu s ocjenom 85,7 od 100 kada je zdravstvo u pitanju.⁵⁴ Zdravstveni sektor je važan dio gospodarstva čiji su problemi popraćeni značajnim ekonomskim aspektima. Kontinuirano se zapošljava zdravstvena radna snage uz rastući trend, ulaže se u zdravstvenu infrastrukturu i potrebnu bolničku opremu. Zdravstvo i gospodarstvo usko su povezani prvenstveno zbog udjela potrošnje u BDP-u, zbog ukupno zaposlenih koji svoju djelatnost obavljaju u zdravstvu.

⁵³ World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2018. Dostupno na: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2018/> (12.09.2019.)

⁵⁴ World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2018. Dostupno na: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2018/competitiveness-rankings/#series=GCI4.B.05> (12.09.2019.)

5. ZNANOST I GOSPODARSKI RAZVOJ

Razvoj suvremenog svijeta i razvoj svake zemlje uvelike ovisi o znanstveno-istraživačkoj djelatnosti. U procesu znanstvenog istraživanja koristi se postojeći fond znanja da bi se njegovom upotrebom ono transformiralo u nove informacije, tj. novi fond znanja. Tada govorimo o dva oblika transformacije:

- one koje kad se transformiraju predstavljaju nove stručnosti (znanja) i čine razne oblike ljudskog kapitala
- one koje transformirane u nove materijale, proizvode čine nove oblike materijalnog (proizvodnog) kapitala u najširem smislu riječi.⁵⁵

Znanstveno-istraživačka djelatnost ne može se promatrati samo kao oblik proizvodnje znanja ili novih informacija. S obzirom da današnje vrijeme donosi nove izazove, sve više je potrebna stručnost. Prije svega se misli na proizvod tehnologija.

5.1. Ulaganje u znanost, istraživanje i razvoj u Republici Hrvatskoj

Ustroj znanstveno-istraživačke djelatnosti u Hrvatskoj sastoji se od 6 znanstvenih područja:

- prirodnih
- tehničkih
- biomedicinskih
- biotehničkih
- društvenih
- humanističkih.⁵⁶

Znanost u svijetu napreduje velikom brzinom zbog kvalitetne i sofisticirane opreme, dok je u Hrvatskoj daljni razvoj te djelatnosti moguć uz praćenje tehnoloških promjena diljem svijeta.

⁵⁵ Čavrak, V., et al. (2011.), op.cit., str. 242.

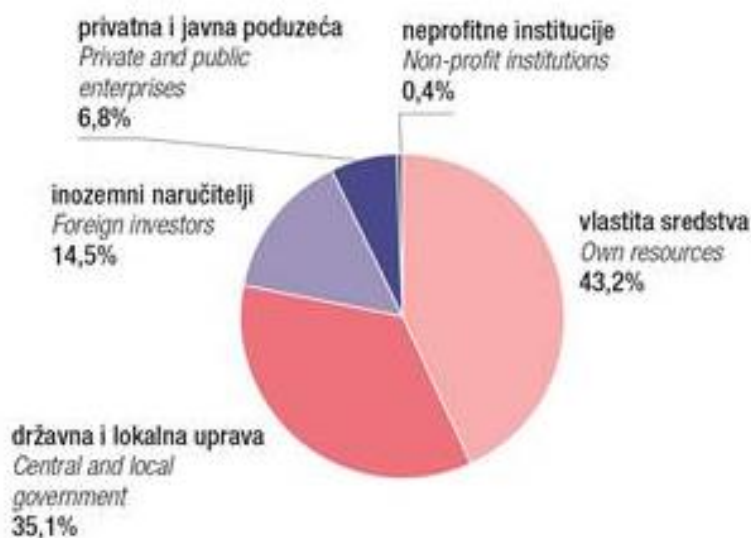
⁵⁶ Obadić, A. i J. Tica (2016.), op.cit. str. 463.

Budući da znanstveno-istraživačku djelatnost bilježi poveznica znanja i informacija, djelatnost kao takvu treba razvijati i povezivati s obrazovnim te je za daljni razvoj potreban obrazovni prosjek istraživačkog kadra.

Važnu ulogu za razvoj djelatnosti predstavlja ustroj instituta i potreban broj istraživača. Danas su u Hrvatskoj znanstveno-istraživački instituti organizirani u 4 osnovna tipa ustanova:

- javni instituti
- visoka učilišta
- gospodarski instituti
- ostali pravni subjekti (Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Državni hidrometeorološki zavod, Zavod za zaštitu zdravlja).⁵⁷

Grafikon 7.: Izvori sredstava za istraživanje i razvoj u 2015.

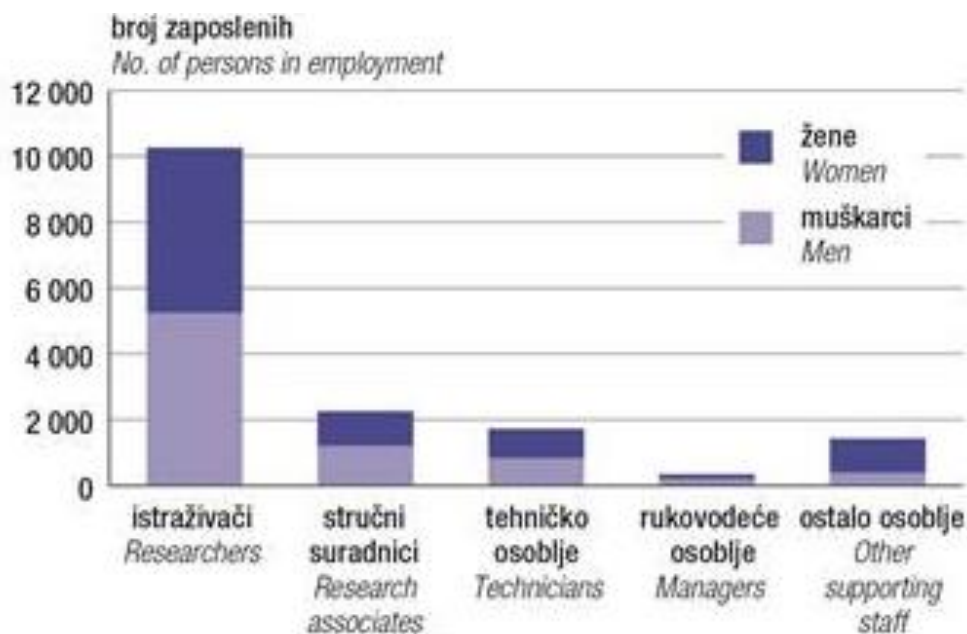
Izvor: DZS (2016.): *Istraživanje i razvoj u 2015.*, Zagreb. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/08-02-01_01_2016.htm (31.08.2019.)

Znanstvene institucije su primorene pronaći vlastite izvore prihoda zbog skromnih proračunskih sredstava i niske potražnje za uslugama. Grafikon 7. prikazuje izvore sredstava gdje vidimo kako je 35,1% sredstava dobiveno od državne i lokalne uprave, 43,2% dobiva se iz vlastitih sredstava, 6,8% dobiveno je od privatnih i javnih poduzeća, a 14,5% dolazi od sredstava iz inozemstva.

⁵⁷ loc.cit.

Nedostatkom potražnje sukladno je popraćeno ograničenje na strani ponude. Znanstveno-istraživačkim institutima manjka stručna kompetencija. Postojeći kapaciteti namijenjeni istraživanju transformiraju se u centre koji nisu usmjereni u tome pravcu.

Grafikon 8.: Zaposleni s punim i nepunim radnim vremenom u 2015.

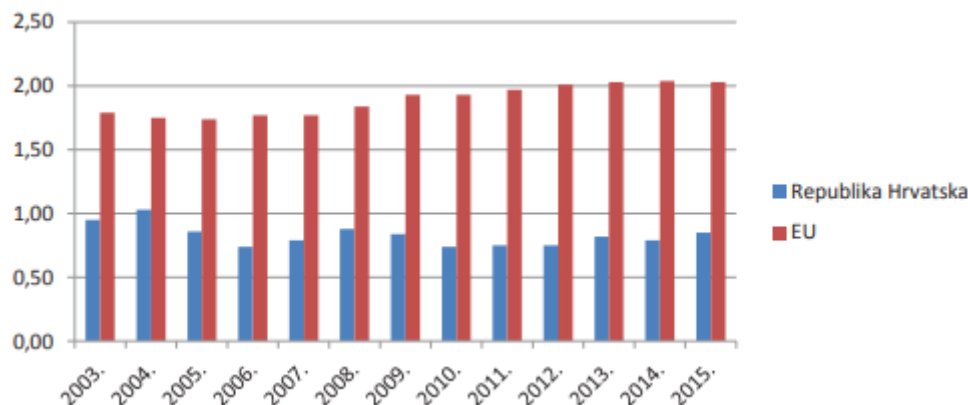

Izvor: DZS (2016.): *Istraživanje i razvoj u 2015.*, Zagreb. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/08-02-01_01_2016.htm (31.08.2019.)

Na poslovima istraživanja i razvoja u Republici Hrvatskoj zaposlene su 16.022 osobe s punim i nepunim radnim vremenom. Od toga je udio žena 50,8%. Od ukupnog broja zaposlenih 64,1% su istraživači. Udio žena među istraživačima jest 48,3%. Među istraživačima ima 72,8% doktora znanosti (udio žena među istraživačima s doktoratom jest 48,1%), dok istraživača magistara znanosti ima 3,3% (udio žena jest 47,2%).⁵⁸

⁵⁸ DZS (2016.): *Istraživanje i razvoj u 2015.*, Zagreb. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/08-02-01_01_2016.htm (31.08.2019.)

Grafikon 9.: Ulaganja u istraživanje i razvoj (% BDP-a) u Republici Hrvatskoj i EU u razdoblju 2003.-2015.

Izvor: Tomljanović, M. (2017.), „Ulaganje u istraživanje i razvoj – Čimbenik gospodarskog rasta Republike Hrvatske“, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 15, br. 1., 2017. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/> (1.9.2019.)

Na temelju podataka iz Grafikona 9. vidimo kako se ulaganje u istraživanje u Republici Hrvatskoj mjereno udjelom u BDP-u povećalo do 2008. godine nakon čega je vidljiv utjecaj gospodarske krize koji uzrokuje smanjivanje ulaganja. Zatim se ponovno povećanje pojavljuje u 2014. godini. Usporedbom Hrvatske sa EU možemo primijetiti znatnu razliku. Hrvatska zaostaje i ostvaruje puno manja ulaganja u istraživanje i razvoj od prosjeka EU. Globalizacija nameće konkurentsku prednost gospodarstva, a lako se može ostvariti dodatnim ulaganjem u znanstveno-istraživačku djelatnost. Uvjeti globalizacije povećali su važnost znanosti, tehnologije, informacija te je bitno zadovoljiti odrednice kako bi postali konkurentsko gospodarstvo koje se zasniva na znanju. Uz znanost, obrazovanje bi također trebalo biti sredstvo pomoću kojeg država može ostvariti svoju konkurentsku prednost. Lisabonska strategija očituje stajalište za osnivanje Europskog područja istraživanja i inovacija te omogućavanja razvitka inovativnih poduzeća.

Kao način postizanja tih ciljeva, EU predlaže poticanje ključnih veza u inovacijskim mrežama: između gospodarskih subjekata i financijskih tržišta, istraživanja i razvoja i institucija obrazovanja, savjetodavnih usluga i tehnoloških tržišta.⁵⁹

⁵⁹ HGK (2011.), op.cit str. 65.

6. JAVNA UPRAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Različite funkcije u državi vezuju se sa složenim sustavom kojeg nazivamo javni sektor. Javni sektor možemo promatrati kao sredstvo koje pomaže pri ostvarenju državnih ciljeva. Stanje u kojem se trenutno nalazi Republika Hrvatska pripisuje se neučinkovitosti javne uprave kao jedan od razloga. Ovaj problem ne prati samo Hrvatsku, već i brojne druge države, što znači da su u ovom području potrebna brojna poboljšanja.

6.1. Temeljna obilježja učinkovite javne uprave

Detaljnije strukturiranje javne uprave, međutim, poznaje tri različita pristupa javnoj upravi koji poboljšavaju njezine ostale funkcije:

- politički pristup
- pravni pristup
- menadžerski pristup.⁶⁰

Ova tri pristupa u praksi javne uprave nastoje se međusobno isključiti. Politički pristup sagledava vrijednosti predstavničkog sustava u nekoj zemlji koji je u demokratskim zemljama strukturiran kroz izvršnu i parlamentarnu izvršnu strukturu. U Hrvatskoj je potrebno efikasno ustrojenje stabilnog političkog okruženja gdje se tek stvaraju pogodni uvjeti. Cilj je uz što manje financijskih sredstava postići optimum zadovoljavanja potreba sustava javne uprave.

Pravni pristup s druge strane orijentiran je na zakone, zakonske propise koji reguliraju njezin rad, prema kojem države različito rješavaju pravni položaj javne uprave. Menadžerski pristup javnoj upravi gleda djelovanje javne uprave kroz aspekt minimiziranja razlika između menadžmenta u privatnom i javnom sektoru koji se u Hrvatskoj sve češće promovira kroz tzv. model javno-privatnog partnerstva.

⁶⁰ Družić, I. et al. (2003.), op.cit., str. 414.

Sedamdesetih godina prošlog stoljeća javila se grupa autora koja potpuno drugačije objašnjava menadžment i strukturu javne uprave. *New Public Management* (NPM) promiče stalno mijenjanje javne uprave sukladno situacijama društvenog okruženja.

Daljnji razvoj NPM-a odredio je temeljne premise menadžmenta javne uprave. To su, u slučaju lokalne javne uprave:

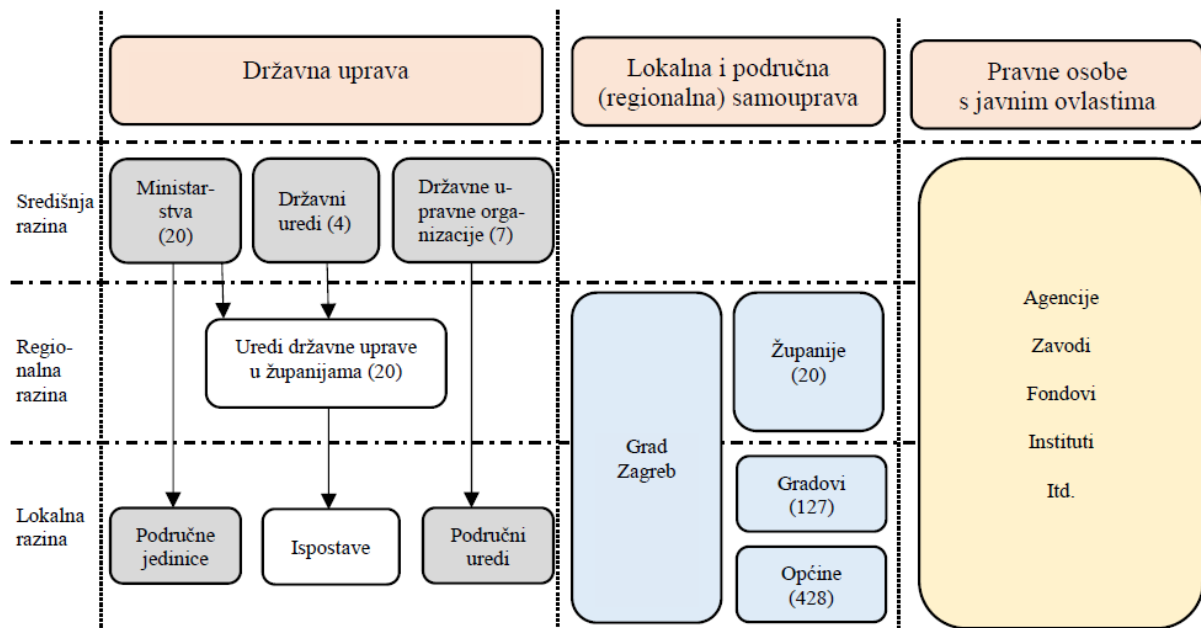
- *sklonost ka akciji* = izvrsna lokalna uprava identificira probleme i brzo ih rješava, boreći se pri tome s političkim, zakonskim i drugim ograničenjima koje njezin rad čine težim od onog u privatnom sektoru.
- *bliskost građanima* = podrazumijeva uspostavljanje i održavanje raznovrsnih veza s građanima koje poslužuje lokalna uprava, uključujući i one koje poslužuje protiv njihove volje. Izvrsna lokalna uprava mora slušati, razumijeti i reagirati na zahtjeve javnosti.
- *neovisnost i poduzetnost* = izvrsna lokalna uprava razvija ozračje poticanja na nove ideje i njihovu primjenu u rješavanju problema. Uspješna je u primjeni novih kreativnih rješenja, čak i onda kada je suočena s ograničenim resursima.
- *odnos prema ljudima* = ovaj kriterij zahtijeva nešto više od lijepih riječi u odnosu prema potrebama i problemima djelatnika.
- *rad sukladan vrijednostima* = podrazumijeva definirani sustav vrijednosti u čijem je fokusu najbolje moguća usluga javnosti.
- *struktura* = u izvrsnoj lokalnoj upravi mala je vjerojatnost pojave negativnih posljedica birokratske strukture. Ovakve organizacije imaju malo upravljačkih razina i malo centraliziranih funkcija potpore. One osiguravaju stalno centralizirano usmjeravanje uz maksimalnu neovisnost djelatnika.
- *politički odnosi* = podrazumijevaju mnogo više od načina na koji se biraju upravljačka tijela i pojedinci u njima. U izvrsnim lokalnim upravama menadžeri i donositelji odluka djeluju sukladno zahtjevima svog političkog okruženja (stranke), ali uz otvorene i pozitivne odnose međusobnog uvažavanja s ciljem ostvarivanja ukupne političke stabilnosti.⁶¹

⁶¹ Ibidem, str 416.

6.2. Ustroj javne uprave

Javnu upravu Republike Hrvatske čine: državna uprava, lokalna i područna (regionalna) samouprava i pravne osobe s javnim ovlastima.

Slika 2: Javna uprava Republike Hrvatske

Izvor: Drljača, M. (2016.): *Kvaliteta kao strategija razvoja javne uprave u Republici Hrvatskoj*. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/847568?&rad=847568> (04.09.2019.)

Državna uprava sastoji se od 20 ministarstava na srednjoj razini, 4 državna ureda te 7 državnih upravnih organizacija. Regionalnu razinu državne uprave čine uredi 20 županija, dok lokalnu razinu čine jedinice ispostave i područni uredi. Grad Zagreb, koji ima status županije, ostalih 20 županija, 127 gradova i 428 općina zajedno čine lokalnu i područnu (regionalnu) samoupravu.

Pravne osobe s javnim ovlastima su: agencija, zavodi, fondovi, instituti itd. Iz Registra zaposlenih dolazi se do podataka da su u javnom sektoru, u državnoj službi najviše zastupljene osobe sa srednjom stručnom spremom i osobe sa završenim diplomskim sveučilišnim ili stručnim studijem, a najmanje osobe koje su završile preddiplomski stručni studij.

Tako je, primjerice, u državnim tijelima na dan 1.1.2015. bilo zaposleno ukupno 56.220 državnih službenika i namještenika, od čega 28,43% službenika koji su završili diplomski sveučilišni ili stručni studij (prije visoka stručna sprema), 2,51% osoba sa završenim preddiplomskim stručnim studijem (prije viša stručna sprema) te 41,85% zaposlenih sa srednjom stručnom spremom. U preostalom postotku (27,21%) su osobe niže stručne spreme visokokvalificirane (VKV), kvalificirane (KV), polukvalificirane (PKV) i nekvalificirane (NKV) osobe.⁶²

Tablica 3: Struktura državnih službenika i namještenika u RH prema stručnoj spremi, kategoriji zaposlenika i spolu

DRŽAVNI SLUŽBENICI											
ŽENE						MUŠKARCI					
VSS	Prvostupnice	VŠS	SSS	Ukupno		VSS	Prvostupnici	VŠS	SSS	Ukupno	
9.010	549	2.499	11.216	23.237		6.971	866	2.570	11.229	21.636	
NAMJEŠTENICI											
ŽENE						MUŠKARCI					
SSS	VKV	KV	PKV i NSS	NKV	Ukupno	SSS	VKV	KV	PKV i NSS	NKV	Ukupno
510	1.366	1.237	471	686	4270	572	3.522	2.800	73	70	7.040
Sveukupno državnih službenika i namještenika: 56.220											

Izvor: Drljača, M. (2016.): *Kvaliteta kao strategija razvoja javne uprave u Republici Hrvatskoj*. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/847568?&rad=847568> (04.09.2019.)

U javnim službama na dan 1.1.2015. bilo je zaposleno ukupno 151.158 službenika i namještenika, od čega 51,51% službenika koji su završili diplomski sveučilišni ili stručni studij (prije visoka stručna sprema), 2,13% osoba sa završenim preddiplomskim stručnim studijem (prije viša stručna sprema) te 25,63% zaposlenih sa srednjom stručnom spremom. U preostalom postotku (20,73%) su osobe niže stručne spreme visokokvalificirane (VKV), kvalificirane (KV), polukvalificirane (PKV) i nekvalificirane (NKV) osobe.⁶³

⁶² Drljača, M. (2016.): *Kvaliteta kao strategija razvoja javne uprave u Republici Hrvatskoj*. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/847568?&rad=847568> (04.09.2019.)

⁶³ Ibidem

Ministarstvo uprave Republike Hrvatske donijelo je *Strategiju razvoja javne uprave za razdoblje od 2015. do 2020. godine*.⁶⁴ Javna uprava je važno područje, njena modernizacija pruža učinkovitost javnih usluga koji su nužni za poticanje boljeg životnog standarda te poduzetničke okoline.

Reforma javne uprave u Republici Hrvatskoj mora omogućiti učinkovitu provedbu zakona i stvoriti transparentnu, korisnicima orijentiranu, racionalnu, profesionalnu, djelotvornu i učinkovitu javnu upravu. Takva javna uprava sastavni je dio učinkovitog poslovnog okruženja, poluga društvenog i gospodarskog razvitka i uporište demokratskog procesa. Budući da djelokrug javnopravnih tijela obuhvaća gotovo sve segmente života društvene zajednice, bez kvalitetne javne uprave koja je sposobna provoditi odluke vlasti, društvo stagnira ili nazaduje, stvara se nezadovoljstvo korisnika, usporava se gospodarska aktivnost, a posljedice se odražavaju na sva društvena područja.⁶⁵

Razvoj javne uprave odvijat će se u tri glavna smjera:

- pojednostavljenje i modernizacija upravnog postupanja, kao i osiguravanje pouzdane i brze podrške javne uprave građanima i poslovnim subjektima realizacijom projekata e-uprave
- unaprijeđenje sustava razvoja i upravljanja ljudskim potencijalima radi stvaranja moderne javne službe
- reforma upravnog sustava sukladno najboljoj praksi i iskustvima dobrog upravljanja prema europskim standardima.⁶⁶

Strategiju razvoja javne uprave za razdoblje od 2015. do 2020. godine donio je Hrvatski sabor na sjednici 12. lipnja 2015. godine. Strategijom se očekuje poticanje promjena u javnoj upravi na zadovoljstvo korisnika i doprinos gospodarskom razvoju.

⁶⁴ Dokument koju predstavlja okvir za razvoj javne uprave i usmjeren je na unaprijeđenje upravnih kapaciteta te na bolju organizaciju javne uprave

⁶⁵ REPUBLIKA HRVATSKA, Ministarstvo uprave (2015.): *Strategija razvoja javne uprave za razdoblje od 2015. do 2020. godine*, dostupno na: <https://uprava.gov.hr/strategija-razvoja-javne-uprave-za-razdoblje-od-2015-do-2020-godine-14369/14369> (04.09.2019.)

⁶⁶ Ibidem

Učinkovitost rada javne uprave značajna je determinanta konkurentnosti nacionalnog gospodarstva. Prema višegodišnjem istraživanju konkurentnosti nacionalnih gospodarstava sukladno metodologiji Globalnog indeksa konkurentnosti, učinkovitost javne uprave pokazala se kao jedno od najvećih ograničenja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva. Tako, prema Izvješću o globalnoj konkurentnosti iz 2018. godine, prema učinkovitosti javne uprave Hrvatska se nalazila na 128. mjestu.⁶⁷

Obveza javnopravnih tijela je dati korisnicima podatke, upute, obavijesti i pružati im stručnu pomoć u poslovima, a u stvarnosti javnost je često nezadovoljna dostupnim informacijama. Javnopravna tijela trebaju na razumljiv i jednostavan način upoznati korisnike s načinom korištenja njihovih usluga. Javna uprava obuhvaća gotovo sve segmente života društvene zajednice. Iz tog razloga javna uprava mora biti kvalitetna te mora biti sposobna provoditi odluke vlasti društva. U suprotnom se stvara nezadovoljstvo korisnika, usporava se aktivnost u gospodarstvu što ima posljedice koje se očituju na svim društvenim područjima.

⁶⁷ World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2018. Dostupno na: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2018/competitiveness-rankings/#series=GCI4.A.01.04/> (12.09.2019.)

7. ZAKLJUČAK

Gospodarski sustav svake zemlje sačinjavaju pojedinačne djelatnosti koje s vremenom postaju neizbježan čimbenik sveukupnog razvoja. Socijalna infrastruktura ima presudan utjecaj na nacionalno gospodarstvo, a samim time čini i najvažniji potencijal.

Ovaj rad posebnu pozornost usmjerava na obrazovanje, zdravstvo, znanost i javnu upravu pokušavajući prikazati njihovu povezanost s gospodarstvom, drugim riječima, kako utječu na kvalitetu gospodarstva. Navedene djelatnosti predstavljaju temelj ljudskih potreba te utječu na ekonomski razvoj pojedine zemlje.

Proteklo razdoblje posljedica je trenutnog stanja razvoja socijalne infrastrukture. Obrazovanje ima važnu zadaću za osobni i intelektualni razvoj čiji se razvitak očituje na gospodarskom razvoju kao i na ostala životna područja. Današnje vrijeme je ono vrijeme kada globalizacija potiče obrazovanje i napredak gdje sve važniju ulogu u tržišnoj ekonomiji ima ljudski kapital. U Hrvatskoj je nepismenost skoro pa iskorijenjena dok se prema promatranim podacima dolazi do zaključka kako se u Hrvatskoj sve više stanovnika obrazuje i nastavlja daljnje obrazovanje. 21. stoljeće nameće potrebu za obrazovanjem kako bi se uspjelo pratiti svjetsko gospodarstvo.

S druge strane, struktura nezaposlenih povezuje se s učinkovitošću obrazovanja gdje neusklađenost obrazovnog stanovništva znatno utječe na gospodarski sustav jedne zemlje. Obrazovni sustav u RH sastoji se od četiri razine, a to su: predškolsko, osnovnoškolsko, srednjoškolsko i visoko obrazovanje. Nakon srednjoškolskog obrazovanja, pojedinci imaju mogućnost nastavka na visokoškolskom obrazovanju gdje država pomaže putem stipendija i sličnih potpora. Najveći dio financiranja dolazi upravo iz državnog proračuna te proračuna lokalnih samouprava.

Zdravstveni sustav želi poboljšati zdravlje te zaštititi pojedince u slučaju bolesti. S obzirom da je zdravstveni sustav neodvojivi dio novca, odnosno izdataka države, on kao sustav prevladava kao ekonomska, ali i politička tema.

Zdravstvo je važan dio ekonomije, a prati različite aspekte, kao na primjer zapošljavanje radne snage. Važan je kao element ekonomije u RH jer je udio zdravstvene potrošnje u BDP-u 7,3%. S obzirom da Hrvatska ulaže i sufinancira zdravstvo i zdravstvene usluge i dalje je potrošnja među najmanjima u EU kada se gleda po stanovniku i kao postotak bruto domaćeg proizvoda.

Hrvatski zdravstveni sustav popraćen je brojnim problemima koji stvaraju dodatne probleme, a to su nezaposlenost, nedostatak radne snage, održavanje financijske stabilnosti i demografsko starenje stanovništva. Hrvatska bi mogla riješiti taj problem na način da poveća godine zdravog stanovništva i da potakne obrazovanje onih djelatnosti koje su vezane za zdravstvo.

Znanost je neophodna za opstanak u današnjem gospodarskom svijetu jer je upravo ona jedna od temelja za razvoj. Bitno je shvatiti današnju tehnologiju i znanost te ih prihvatiti i implementirati u poslovanje. Pomaže pri postizanju bolje produktivnosti rada, unaprijeđenju kvalitete proizvodnih procesa i slično.

Znanstvene institucije suočavaju se s problemom financiranja zbog skromnih proračunskih sredstava te zbog toga moraju pronaći vlastiti izvor financiranja. S druge strane, znanstveno-istraživački instituti ne raspolažu potrebnom stručnom kompetencijom. Želi li Hrvatska pridonijeti vlastitom gospodarskom razvoju, trebala bi više ulagati u znanstveno-istraživačku djelatnost. Tek tada može očekivati da se znanost pretvori u jedan od uzročnika svekolikih promjena u zemlji.

Javnu upravu u RH smatra se neučinkovitom. Republika Hrvatska donijela je Strategiju razvoja javne uprave za razdoblje 2015.-2020. godine, a ta Strategija ima jasan cilj i utvrđene politike. Potrebno je poboljšati učinkovitost javne uprave na način da se educira o kvaliteti s obzirom da zaposleni u javnoj upravi i građani imaju različitu percepciju o kvaliteti javne uprave. Treba izgraditi novi sustav vrednovanja kako bi javna uprava postala učinkovitija.

Javna uprava kao jedan od pokazatelja konkurentnosti ubraja se među najgore pokazatelje. Kako bi se to poboljšalo, potrebno je podići kvalitetu javnih servisa prema građanima radi brzine i efikasnosti. Potrebno je smanjiti broj jedinica lokalne samouprave kojih je previše i ne može ih se efektivno koordinirati ili nadzirati. S druge strane, Hrvatska ima najbolje rezultate na području zdravstva, a prosjek godina koje učenici provedu u sustavu obrazovanja može izdvojiti kao konkurentsku prednost.

Na samom kraju donosi se zaključak kako socijalna infrastruktura uvelike utječe na gospodarski razvoj u državi. Hrvatska ulaže u pojedine djelatnosti, ali nedovoljno. Trebala bi se više osvrnuti na ulaganje u znanost i uvođenje učinkovitije javne uprave, dok se problem zdravstva može riješiti uz manje reforme. S druge strane, Hrvatska u obrazovanje ulaže dovoljno, ali problem je što mladi nakon završenog visokoškolskog obrazovanja odlaze i Hrvatska tako ostaje bez visoko obrazovanog stanovništva, dakle upitno je koliko Hrvatska „ubere plodova“ s obzirom na ulaganja i očekivanje. Kako bi stekli konkurentnost na globalnoj razini, trebali bi zadržati obrazovne ljude u državi jer su oni jedan od temeljnih izvora za stjecanje konkuretske prednosti, promijeniti sustav financiranja zdravstva, odnosno preraspodijeliti ga te osigurati dovoljan broj radne snage u zdravstvu. S druge strane ulagati više u znanost jer ona je temelj za držanje u korak s globalnim trendovima te na kraju pobrinuti se za učinkovitost i djelotvornost javne uprave.

LITERATURA

KNJIGE:

1. Čavrak, V. et al., *Gospodarstvo hrvatske*, Zagreb, Politička kultura, 2011.
2. Družić, I. et al., *Hrvatski gospodarski razvoj*, Zagreb, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Politička kultura, 2003.
3. Družić, I. et al., *Hrvatsko gospodarstvo*, Zagreb, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Politička kultura, 1998.
4. Hrvatska Gospodarska komora, *Hrvatska društvo i država blagostanja*, Zagreb, Hrvatska gospodarska komora, 2011.
5. Obadić, A. i J. Tica, *Gospodarstvo hrvatske*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2016.

ČLANCI:

1. Drljača, M. (2016.) : Kvaliteta kao strategija razvoja javne uprave u Republici Hrvatskoj. Dostupno na: <https://www.bib.irb.hr/847568?&rad=847568> (04.09.2019.)
2. Tomljanović, M. (2017.): „Ulaganje u istraživanje i razvoj – Čimbenik gospodarskog rasta Republike Hrvatske“, Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, godina 15, br. 1., 2017. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/> (1.9.2019.)

INTERNET IZVORI:

1. DZS (2016.): Istraživanje i razvoj 2015., Zagreb. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/08-02-01_01_2016.htm (31.08.2019.)
2. DZS (2013.): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema obrazovnim obilježjima, Zagreb. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/h01_01_32/h01_01_32_RH.html (22.06.2019.)

3. DZS (2016.): Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011. Stanovništvo prema obrazovnim obilježjima, Zagreb. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2016/SI-1582.pdf (22.06.2019.)
4. DZS (2018.): Srednje škole. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/08-01-03_01_2018.htm (23.06.2019.)
5. DZS (2017.): Statistički ljetopis Republike Hrvatske, Zagreb 2017. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2017/sljh2017.pdf (25.06.2019.)
6. DZS (2018.): Studenti upisani na stručni i sveučilišni studij u zimskom semestru ak.gG. 2017./2018., Zagreb, 2.kolovoza 2018. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2018/08-01-07_01_2018.htm (24.06.2019.)
7. EUROSTAT: Education and Training Monitor 2018 Croatia. Dostupno na: https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/document-library-docs/et-monitor-report-2018-croatia_en.pdf (24.06.2019)
8. Hrvatski zavod za javno zdravstvo: Izvješće – Rad bolnica u Hrvatskoj u 2016. godini. Dostupno na: <https://www.hzjz.hr/periodicne-publikacije/izvjesce-rad-bolnica-u-hrvatskoj-u-2016-godini/> (12.09.2019.)
9. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje. Dostupno na: <https://www.hzzo.hr/o-zavodu/> (25.06.2019.)
10. Ministarstvo znanosti i obrazovanja: Hrvatski obrazovni sustav. Dostupno na: https://mzo.hr/sites/default/files/links/hrvatski_obrazovni_sustav.pdf (22.06.2019.)
11. Ministarstvo znanosti i obrazovanja: Rani i predškolski odgoj i obrazovanje u brojkama. Dostupno na : <https://mzo.hr/hr/rani-predskolski-odgoj-obrazovanje-u-brojkama> (22.06.2019.)
12. Ministarstvo znanosti i obrazovanja: Visoko obrazovanje. Dostupno na: <https://mzo.hr/hr/rubrike/visoko-obrazovanje%20> (24.06.2019.)
13. OECD/European Observatory on Health Systems and Policies (2017), Hrvatska: pregled stanja zdravlja i zdravstvene zaštite 2017, State of Health in the EU, OECD Publishing, Paris/European Observatory on Health Systems and Policies, Brussels, <http://dx.doi.org/10.1787/9789264285088-hr> (31.08.2019.)

14. REPUBLIKA HRVATSKA, Ministarstvo uprave (2015.): Strategija razvoja javne uprave za razdoblje od 2015. do 2020. godine. Dostupno na: <https://uprava.gov.hr/strategija-razvoja-javne-uprave-za-razdoblje-od-2015-do-2020-godine-14369/14369> (04.09.2019.)
15. Središnji državni portal: Osnovnoškolsko obrazovanje. Dostupno na: <https://gov.hr/moja-uprava/obrazovanje/osnovnoskolski-odgoj-i-obrazovanje/osnovnoskolsko-obrazovanje/218> (22.06.2019.)
16. World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2018. Dostupno na: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2018/> (12.09.2019.)
17. World Economic Forum: The Global Competitiveness Report 2018. Dostupno na: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-report-2018/competitiveness-rankings/#series=GCI4.A.01.04> (12.09.2019.)

POPIS GRAFOVA

Grafikon 1.: Studenti upisani na visoka učilišta prema stručnom ili sveučilišnom studiju i godini studija u akademskoj godini 2017./2018.....	14
Grafikon 2.: Studenti upisani na visoka učilišta prema vrstama visokih učilišta u akademskoj godini 2017./2018.....	14
Grafikon 3.: Udjeli pojedinih razina obrazovanja u ukupnim rashodima za obrazovanje.....	16
Grafikon 4.: Umrli prema skupinama uzroka smrti u 2015.....	24
Grafikon 5.: Potrošnja za zdravstvene usluge po stanovniku.....	26
Grafikon 6.: Izvori financiranja zdravstvenog sustava u Hrvatskoj i EU za 2015.....	27
Grafikon 7.: Izvori sredstava za istraživanje i razvoj u 2015.....	31
Grafikon 8.: Zaposleni s punim i nepunim radnim vremenom u 2015.....	32
Grafikon 9.: Ulaganja u istraživanje i razvoj (% BDP-a) u Republici Hrvatskoj i EU u razdoblju 2003.-2015.....	33

POPIS SLIKA

Slika 1.: Broj liječnika i medicinskih sestara u EU.....	29
Slika 2: Javna uprava Republike Hrvatske.....	36

POPIS TABLICA

Tablica 1.: Stanovništvo Hrvatske staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, popis 2011.....	9
Tablica 2.: Sustav financiranja obrazovanja u Hrvatskoj.....	17
Tablica 3: Struktura državnih službenika i namještenika u RH prema stručnoj spremi, kategoriji zaposlenika i spolu.....	37

SAŽETAK

Socijalna infrastruktura obuhvaća: obrazovanje, zdravstvo, znanost i javnu upravu. Svaka od navedenih djelatnosti utječe na kvalitetu života i društvo, što se reflektira na stanje u državi. Također, uvelike utječe na gospodarski razvoj pojedine države. Obrazovanje, kao jedan od najvažnijih čimbenika za povećanje konkurentske prednosti, utječe na stupanj razvijenosti neke zemlje. Napredak ove djelatnosti uvelike utječe na položaj zemlje u odnosu na druge. Hrvatska ulaže u obrazovanje i svjesna je njenog značenja. Zdravstvo također ima konkretne utjecaje na gospodarstvo i zbog toga je potrebno uzeti u obzir važnosti ove djelatnosti. Očiti problemi hrvatskog zdravstvenog sustava su financiranje, zaposleni i ograničenje poslova. Znanost treba shvatiti ozbiljnije s obzirom da dolaze sve dinamičnije promjene na području tehnologije koje je potrebno razumjeti, prihvatiti i implementirati kako bi Hrvatska mogla pratiti globalne trendove. Javna uprava treba znatna poboljšanja jer se pokazala neuočinkovitom. Ove četiri djelatnosti su nužne za gospodarski razvoj, treba ih shvatiti i konstantno ulagati kao bi poboljšali kvalitetu života i ostvarili gospodarski razvitak.

Ključne riječi: socijalna infrastruktura, obrazovanje, znanost, zdravstvo, javna uprava, gospodarski razvitak.

SUMMARY

The social infrastructure consists of education, health care, science and public administration. Every one of these aspects influences the quality of life and society which reflects in the socioeconomic state of the country. Social infrastructure also influences the economic development of a state. Education, being one of the best ways to increase the competitive advantage of a nation, is also the best way of determining the development level of a country. Improvement of this aspect significantly affects a nation's position in relation to its counterparts. Croatia invests in education and is also aware of its meaning. Health care also has strong effects on the economy and that is why it is important to take its importance into account. The obvious problems of Croatian health care system are financing, staff and job restriction. Science should be taken more seriously considering all dynamic changes in the field of technology that must be necessary understood, embraced and implemented so that Croatia can follow global trends. Public administration needs crucial improvements since people find it inefficient. These four aspects are necessary for economic growth, therefore, they need to be understood and constantly invested in in order to improve the quality of life and achieve economic development.

Keywords: social infrastructure, education, health care, science, public administration, economic development.